

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Radim Gelner

**Přehled zvláštních režimů ochrany
u jednotlivých druhů autorských děl
včetně srovnání s ochranou obecnou**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petra Žikovská

Katedra: Ústav práva autorského, práv průmyslových a soutěžních

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 11. května 2011

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 11. května 2011

Podpis

Poděkování patří vedoucí mé diplomové práce Petře Žikovské za trpělivý přístup a ochotnou spolupráci.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Subjekty autorskoprávních vztahů	8
3. Objekt autorskoprávních vztahů	12
4. Vznik a obsah práva autorského	16
5. Ochrana práva autorského.....	29
5.1. Obecná ochrana práva autorského	29
5.2. Zvláštní režimy ochrany práva autorského	35
6. Závěr	45
7. Seznam zkratek	47
8. Seznam použité literatury a pramenů	48
9. Summary	49
10. Klíčová slova.....	51

1. Úvod

Předmětem této práce je zkoumat právní ochranu autorských děl, konkrétně pak prostředky, které zákon poskytuje oprávněné osobě (subjektu autorskoprávních vztahů) na obranu práv k autorskému dílu (předmětu autorskoprávních vztahů) proti neoprávněnému zásahu.

Vzhledem k tomu, že autorskoprávní vztahy lze zařadit do širší kategorie vztahů soukromoprávních (a to i s uvědoměním si toho, že autorskoprávní vztahy mají i významný rozměr veřejnoprávní), lze najít řadu paralel mezi ochranou autorskoprávní a ochranou osobnostních a majetkových práv, které jsou upraveny právem občanským.

Tradiční výklad právní ochrany pojednává předně o subjektech právních vztahů, tedy o osobách, který nabývají zkoumaných práv ze zákona, smlouvou, případně úředním nebo soudním rozhodnutím, či na základě jiných právních skutečností.

I v této práci bude východiskem rozbor právní úpravy subjektů autorskoprávních vztahů – tedy především osob, které nabývají autorských práv originárně (autorů, jejich rodinných příslušníků a ve zvláštních případech i jiných subjektů) a osob, na která autorská práva přechází (či jsou převáděna) odvozeně – derivativně.

Po vymezení subjektů přistoupíme k popisu objektu těchto vztahů. S ohledem na objekt můžeme v oboru soukromého práva typicky hovořit o vztazích osobněprávních či majetkověprávních. Na některé právní vztahy nelze toto členění *stricto sensu* vztáhnout – pak hovoříme o vztazích smíšených. Podobně i v autorském právu rozeznává teorie vztahy (a z nich vyplývající práva) osobní, majetková a taková, která mají smíšenou osobněmajetkovou povahu, přičemž objektem těchto vztahů je dílo v autorskoprávním smyslu.

Osobní práva jsou obvykle nerozlučně spojena se subjektem autorskoprávních vztahů, který jich nabývá originárně. Tato práva jsou nezcizitelná a zanikají zpravidla se zánikem jejich subjektu.

Majetková práva jsou naopak mezi subjekty převoditelná, přičemž důvodů, ze kterých k tomu dochází, existuje celá řada. Některé právní úpravy autorského práva jsou přitom postaveny na koncepci (částečné) nepřevoditelnosti jak práv osobnostních, tak práv majetkových. Vždy však umožňují převod (například formou poskytnutí licence) alespoň k některým autorským právům nebo k jejich výkonu.

Důvod je především ekonomický: V okamžiku vzniku autorského díla jsou veškerá autorská práva v zásadě soustředěna u tvůrčího subjektu – autora. Jako jedno z absolutních práv autora bývá v socialistických právních úpravách zakotveno právo na odměnu za vytvoření autorského díla. Toto právo je ovšem ze své podstaty abstraktní a nelze je bezprostředně uplatnit vůči konkrétnímu subjektu. Právo domáhat se odměny (ať už smluvní nebo odměny jiného druhu, například odměny přiměřené či spravedlivé) nabude autor až ve chvíli, kdy se mezi ním a jiným subjektem vytvoří autorskoprávní vztah, jehož objektem je autorovo dílo. V rámci tohoto – již konkrétního – autorskoprávního vztahu se konkretizuje i autorovo abstraktní právo na odměnu. Druhý subjekt tohoto vztahu pak získává právo s dílem více či méně omezeně nakládat.

V současné právní úpravě spadá toto užívání pod legální definici „užití díla“, přičemž v této souvislosti hovoříme o oprávněném užití díla. Převod práv mezi subjekty autorskoprávních vztahů je tak v tržním ekonomickém prostředí oboustranně výhodný. Autor jím realizuje své abstraktní právo na odměnu a druhý subjekt – ne-tvůrce – získává oprávnění s dílem v jisté míře nakládat a kapitalizovat tak investici, kterou poskytnutí odměny autorovi beze sporu je.

Autorskoprávní ochrana nastupuje ve chvíli, kdy v důsledku protiprávního jednání (ať už komisivního či omisivního) dojde k porušení autorskoprávních vztahů nebo takové porušení hrozí. Účelem ochrany autorského práva v soukromoprávním smyslu je poskytnout subjektu, jehož autorské právo bylo porušeno (nebo jehož autorskému právu porušení hrozí), tento škodlivý stav odstranit a získat zadostiučinění. Ochrana autorského práva má však i veřejnoprávní rozměr a s ním spojené prostředky postihu rušitele.

V této souvislosti hovoříme především o trestněprávních a administrativních (či správních) prostředcích ochrany autorského práva. Jak je u těchto prostředků obvyk-

lé, je satisfakce poškozeného až sekundárním cílem. Primárním účelem veřejnoprávních sankcí je ochrana společnosti před nežádoucími jevy. Vztaženo na autorské právo, jde v případě veřejnoprávní ochrany především o zamezení takovým jednáním, která by (zůstala-li by nepotrestána) mohla omezit nebo i zcela paralyzovat autorskou (tvůrčí) činnost ve společnosti.

Z teorie i praxe je přitom zřejmé, že autorské právo úzce souvisí s právem svobodně myslet, jednat, vyjadřovat se a vyměňovat názory s ostatními – tedy s fundamentálními lidskými právy, která jsou uznávána všemi demokratickými státy světa. Autorské právo v tomto ohledu chrání integritu vyjádření lidských myšlenek a jejich autorství (původ). Poskytuje autorovi ochranu a prostředky k tomu, aby případnému rušení svých práv zamezil.

V souvislosti s deliktním autorskoprávním jednáním je nutné poznamenat, že autorské právo obvykle definuje tuto odpovědnost jako objektivní (často pak jako objektivní bez možnosti liberace). Takto široce pojatá odpovědnost je typická pro soukromoprávní ochranu autorského práva a odráží se v ní míra ochrany, kterou autorské právo nositelům autorských práv poskytuje.

Na druhou stranu skutkové podstaty veřejnoprávních deliktů v oblasti autorského práva obvykle vyžadují zaviněné deliktní jednání, což opět koresponduje s úlohou veřejnoprávního donucení, jako nástroje ochrany společnosti (spíše než ochrany jednotlivce – autora).

V právních systémech s vyspělým stupněm ochrany sociálních práv zaručuje autorské právo autorovi odměnu za jím vytvořené autorské dílo. Jak již bylo zmíněno výše, má tato garance abstraktní, přesto však zcela zásadní charakter.

Autorskoprávní monopol, který se při vytvoření autorského díla soustředí v rukách autora, může ovšem představovat i překážku společenskému zájmu na zpřístupnění výsledků autorovy tvorby. Jak je obvyklé u komplexních právních vztahů, ve kterých dochází ke střetu protichůdných společenských potřeb, nachází právní teorie řešení v jejich pečlivém vyvažování. Proto i autorské právo přichází vedle nástrojů ochrany autora s nástroji určenými – řečeno s jistou nadsázkou – k ochraně zájmu společnosti před autorovými zájmy. Typicky je nacházíme ve třech oblastech. První představuje

stanovení výjimek z autorskoprávní ochrany, druhou časové omezení vybraných autorských práv a třetí zákonné licence ve prospěch veřejnosti.

Díla, která jsou vyňata za autorskoprávní ochrany, tuto ochranu vůbec nepožívají, přestože jinak všemi svými pojmovými znaky charakteristice autorského díla odpovídají. Obvykle se jedná o takové druhy autorských děl, u nichž zájem veřejnosti na jejich zpřístupnění významně převyšuje společenský zájem na ochranu autora. Autor díla, které spadá do uvedené výjimky, tak sice zůstává nositelem autorských práv, ale státní moc mu ve vztahu těmto právům neposkytuje žádnou ochranu.

Podstatou časového omezení autorských práv je umožnit společnosti po uplynutí určité lhůty vykonávat vybraná autorská práva, která do té doby náležela omezenému okruhu autorskoprávních subjektů. Lhůty, stejně jako rozsah poskytnutých práv, se mohou lišit nejen v jednotlivých právních úpravách, ale i v rámci konkrétní právní úpravy pro různé druhy autorských děl nebo na základě určení podle jiného kritéria.

Významnou roli v této oblasti zastává mezinárodní autorské právo a komunitární evropské právo, jejichž cílem je právní úpravu v klíčových oblastech a parametrech sjednocovat. Tímto způsobem například došlo ke sjednocení podmínek pro vznik autorskoprávní ochrany a lhůty, po jejímž uplynutí některá autorská práva zanikají.

Neméně významnou roli hraje mezinárodní a komunitární právo ve třetí zmiňované oblasti zákonných licencí. Jejich podstatou je omezení autorského práva ve prospěch společnosti v době, kdy tato práva ještě nejsou vyčerpána uplynutím lhůty k jejich ochraně. Podstatné je, že (vybraná) autorská práva v tomto případě nezanikají – autor nebo jiné subjekty jsou nadále jejich nositeli – ale je omezena ochrana, která je těmto subjektům poskytována. Prakticky se tato skutečnost projeví například tak, že autorově žádosti o ochranu před jednáním, které porušuje jeho autorské právo, ale je zároveň chráněno zákonnou licencí, státní moc nevyhoví.

Pro zákonné licence je typický neomezený okruh subjektů, na které dopadá. Je-li ingerence do autorských práv povolena zákonnou licencí, je k tomuto jednání obvykle oprávněn kdokoli. A naopak, je-li autor povinen na základě zákonné licence strpět zásah do svých autorských práv, dopadá tato povinnost i na ostatní autory.

To kontrastuje s licencemi na smluvním základu, jejichž podstatou je svobodné – smluvní – uspořádání autorskoprávních vztahů mezi jejich subjekty. Zároveň je působnost licencí omezena na účastníky těchto autorskoprávních závazkových vztahů. Nic na tom nemění ani možnost sjednat licenční smlouvu s neurčitým počtem subjektů, kterou nabízí například současný AZ2000 (§ 46, odst. 6).

Na pomezí licencí zákonných a smluvních se nachází zvláštní kategorie úpravy autorskoprávních vztahů, která bude pro absenci vhodnějšího termínu označována jako kategorie kvazilicenční. Charakteristické pro ni jsou přítomnost zákonné ingerence – rozměr veřejnoprávní – a smluvního prvku – rozměr soukromoprávní.

Veřejnoprávní rozměr zastupuje společenský zájem na tom, aby jisté autorskoprávní vztahy byly upraveny odlišně od úpravy obecné. Podobně jako v případě zákonných licencí jsou v důsledku zájmu společnosti práva jejich nositele omezena nebo, ve výjimečných případech, práva nositele zčásti nebo zcela přecházejí na jiný subjekt.

Soukromoprávní rozměr je pak zastoupen existencí ne-autorskoprávního vztahu mezi subjekty. Tyto subjekty jsou v podstatě totožné se subjekty vztahu autorskoprávního. Příkladem může být pracovněprávní vztah mezi zaměstnancem – autorem a zaměstnavatelem – druhým subjektem autorskoprávního vztahu. Na základě kvazilicence pak může zaměstnavatel nabývat určitých autorských práv nebo práv užití díla, které autor – zaměstnanec vytvořil při plnění úkolů vyplývajících z pracovněprávního poměru.

Jiný příklad představuje kvazilicenční přechod autorských práv tvůrců filmového (audiovizuálního) díla na právnickou osobu – výrobce filmového díla podle AZ1953.

Z obou příkladů je zřejmý relativní charakter práv založených kvazilicencí. Tato práva působí především vůči subjektům kvazilicenčních vztahů. To však neplatí bez výjimky. Jedním z práv, která se kvazilicencí typicky konstituují, je i právo (aktivní legitimace) ne-autora bránit se proti rušení autorských práv třetí osobou, tedy právo, které je obvykle vyhrazeno autorovi a omezenému počtu dalších subjektů. Podobná práva absolutního charakteru však mohou být založena i smluvní licencí (například podle AZ2000 smluvní licencí výhradní).

To jen podtrhuje výše uvedené o podstatě autorského práva jako práva stojícího na pomezí práva soukromého a veřejného. Závěrem je ve vztahu ke kvazilicencím nutné zmínit, že jejich úprava je často dispozitivní (alespoň co se AZ2000 týká), což umožňuje subjektům autorskoprávních vztahů, které by ze zákona ustanovením kvazilicencí podléhaly, sjednat podmínky těchto vztahů odlišně.

Máme-li se v této práci zamýšlet nad rozdíly mezi obecnou ochranou autorského díla a zvláštními režimy ochrany některých druhů děl, musíme nejprve najít odpověď na otázku, co tvoří obecnou autorskoprávní ochranu. To může být obtížnější, než se na první pohled zdá. Jistou nápovědu může poskytnout systematika AZ2000, která ustanovením o ochraně autorského díla vyčlenila díl pátý. Učinit však závěr, že zákonná definice obecné autorskoprávní ochrany je enkapsulována v této části, by bylo značně zjednodušené. A to i přesto, že AZ2000 je ve srovnání s předchozími tuzemskými úpravami autorského práva mimořádně přehledně uspořádán.

Jak jsme již uvedli, je ochrana jakéhokoli právního vztahu odvozena primárně od subjektů a objektu takového právního vztahu. Změny subjektů autorskoprávních vztahů jsou poměrně časté (a s ohledem na omezenou délku lidského života prakticky nevyhnutelné) a přinášejí významné změny do autorskoprávních vztahů samotných. Například některá autorská práva smrtí autora zanikají, některá přecházejí na autorovy dědice, zatímco jiná se konstituují autorovým pozůstalým. Jinou právní událostí, která může značně ovlivnit rozsah ochrany autorských práv je již zmíněné uplynutí lhůty ochrany, kdy nelze prostě prohlásit, že se autorská práva vyčerpala, protože i následně mají některé subjekty možnost ochranu autorských práv uplatňovat.

Tyto změny se pak nevyhnutelně projevují jak v autorskoprávní ochraně samotné, tak v prostředcích, které lze k dosažení této ochrany využít. Ochrana autorských práv je proto právní institut, pro který je s ohledem na okruh subjektů a skladbu prostředků charakteristická značná dynamika v čase. Ze stejného důvodu je obtížné hovořit o obecné ochraně autorských práv jako o statickém právním konstruktu. Dochází totiž k prolínání zákonné úpravy, kterou bychom mohli označit za obecnou, se zákonnou úpravou zvláštní. Často je pak obtížné rozlišit, do jaké kategorie spadají jaká ustanovení.

Návod k řešení tohoto problému můžeme nalézt v textu zadání této práce, které uvádí jako kritérium pro rozlišení druh autorských děl – tedy objekt autorskoprávních vztahů. Odhlédneme-li tedy na okamžik od subjektů autorskoprávních vztahů, nabídne se nám objekt těchto vztahů (případně režim, ve kterém vzniká), jako relativně neměnný rozlišovací prvek, jehož kategorizací lze dospět různým obsahům práva na ochranu autorského práva a ty následně vyložit.

Tímto způsobem lze vytyčit primární metodu této práce. Jako pomocnou metodu současně použijeme – tam kde je to vhodné – komparaci historických právních úprav autorského práva na území současné České republiky (konkrétně AZ1926, AZ1953 a AZ1965) s aktuálně účinným AZ2000. Přitom bude nezbytné nejprve alespoň stručně vymezit subjekty a objekt autorskoprávních vztahů. Následně budeme moci přejít k výkladu obsahu autorskoprávní ochrany se zřetelem na objekt autorskoprávních vztahů.

2. Subjekty autorskoprávních vztahů

Jak již bylo stručně naznačeno v úvodu, je pro autorskoprávní vztahy charakteristická proměnlivost okruhu subjektů těchto vztahů v čase. Obsah autorského práva se v důsledku toho obvykle postupně rozprostírá na více subjektů nebo některým ze subjektů práva zanikají (resp. jsou sistována) a jiným se konstituují.

Při srovnání současné úpravy práva autorského s úpravami historickými zjistíme, že s jistými rozdíly je tato dynamika vlastní všem zkoumaným právním úpravám.

Původcem díla je podle všech tuzemských právních úprav autorského práva jeho autor – fyzická osoba. Nic na tom nemění ani ustanovení § 7 a 9 AZ1953, která bez dalšího přiznávají práva zahrnutá v právu autorském ke sborníkům a časopisům vydavateli resp. k filmovému dílu jeho výrobcí – tedy obvykle právníckým osobám. Je třeba si uvědomit, že ani v tomto případě nejsou uvedené právnícké osoby autory, což by konečně bylo v rozporu s kontinentální autorskoprávní teorií. Originární autorská práva se nejprve konstituují u autorů – a to v okamžiku vzniku jejich autorských děl – následně se však některá z nich ex lege utlumují (a nová autorská práva taktéž originárně vznikají právníckým osobám) a jiná na tyto právnícké osoby taktéž ex lege přecházejí. Stručnou úvahu můžeme tedy ukončit závěrem, že ačkoli právnícké osoby nemohou být autory, mohou se stát způsobem odvozeným – a v některých případech i originárním – subjektem autorskoprávních poměrů vedle osob fyzických.

Vraťme se však ještě k osobě autora. Ten se stává subjektem autorskoprávních vztahů okamžikem vzniku díla, které splňuje pojmové znaky autorského díla. Je-li autorů díla více, přísluší autorské právo podle všech zkoumaných právních úprav spoluautorům společně a nerozdílně, a všichni se stávají subjekty autorskoprávních vztahů.

Ve vztahu k dílu (objektu autorskoprávních vztahů) se u autora konstituují autorská práva. Teorie rozlišuje autorská práva osobní (v AZ2000 osobnostní, v AZ1926 nemajetková) a majetková. Některé teoretické směry uvádějí ještě práva osobně-majetková – tedy smíšená, která sdílejí charakteristiku práv osobnostních i majetkových.

S značnou mírou zjednodušení lze říci, že práva osobní jsou obvykle nerozlučně spjata s osobou autora a jejich obsah tvoří právo autora osobovat si autorství, rozhodnout o zveřejnění díla a změnách či zásazích do něj. AZ1953 a AZ1965 řadí mezi osobní práva také právo autora na odměnu (v úvodu zmiňované abstraktní právo na odměnu). Autor je primárním subjektem autorskoprávních vztahů, který je aktivně legitimován požadovat odstranění rušivého zásahu do těchto práv, přičemž tato práva (až na výjimky) zanikají jeho smrtí. Následně se však obvykle aktivuje tzv. postmortální autorskoprávní ochrana, která svědčí dalším osobám, jenž se tak stávají subjekty autorskoprávních vztahů.

Obsahem práv majetkových – a opět upozorňujeme na značné zjednodušení s ohledem na přehlednost – jsou typicky práva disponovat s dílem jako s majetkem. Tato dispozice má s ohledem na nehmotný charakter díla zvláštní majetkoprávní úpravu a to ve všech zkoumaných právních úpravách. AZ2000, AZ1965 i AZ1953 (ač poněkud nekonzistentně) zahrnují tato majetková práva pod legální definici užití díla. Kategorie práv majetkových je však širší a kromě práva dílo užit se do ní v jednotlivých právních úpravách řadí i další práva majetkového charakteru. Například AZ2000 zahrnuje mezi práva majetková i právo autora na odměnu (v tomto případě nikoli abstraktní, ale konkretizované právo na odměnu při opětovém prodeji originálu uměleckého díla a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu).

S vědomím, že stále pracujeme se značně zjednodušenou definicí, můžeme prohlásit, že majetková práva, resp. jejich podmnožina – právo dílo užit – jsou převoditelná (resp. přechází) z osoby autory na osoby jiné, a to i osoby právnické. Alternativně se tato práva autora sítují a u nabyvatele se obdobná práva konstituují (převod práv tedy není translativní¹). Od nabyvatele mohou práva zpravidla přecházet nebo být převáděna na osoby další. Tím postupně vznikají případně zanikají další subjekty autorskoprávních vztahů.

¹ K pojmům translativní a konstitutivní převod srov. Tůma2006.

V případě zániku nositelů odvozených autorských práv (u osob právnických hovoříme o zániku bez právního nástupce) nabývá autorských práv zpět typicky autor. Někdy mohou autorská práva připadnout státu (například z titulu dědění či odúmrtí) a stát se tak stává subjektem autorských práv.

Osoby, které jsou ze zákona oprávněny vykonávat hromadnou správu autorských práv (AZ2000 obsahuje legální definici „kolektivního správce“, AZ1953 definuje „ochranné organizace autorské“ apod.), nezřídka nabývají aktivní legitimaci vůči rušitelům některých autorských práv. Tyto osoby jsou přirozeně subjekty autorskoprávních vztahů také.

Všechny výše uvedené subjekty považujeme za subjekty autorskoprávních vztahů v užším smyslu. Závěrem se krátce zmíníme o subjektech, které můžeme označit za subjekty autorskoprávních vztahů v nejširším pojetí. Rozlišovacím kritériem mezi těmito kategoriemi je rozsah autorských práv, které subjekty nabývají. Nositele autorských práv osobních nebo majetkových označujeme za subjekty autorskoprávních vztahů v užším smyslu, nabyvatele práva dílo užít (tzn. pouze podmnožiny práv majetkových) za subjekty autorskoprávních vztahů v širším smyslu.

Jedná se především o jednotlivce z řad veřejnosti, pokud jsou subjekty autorskoprávních licenčních vztahů. Ty nejtypičtěji vznikají z titulu zákonné licence, která obvykle konstituuje práva širokého okruhu subjektů. Podobně můžeme za subjekty autorskoprávních vztahů v širším smyslu označit osoby – subjekty autorskoprávních licenčních vztahů smluvních – které na základě licenční smlouvy nabývají smlouvou určená práva dílo užít.

Zde si dovolíme malou odbočku k pojetí autorských práv ve smyslu AZ2000, který vymezuje jak práva osobní (osobnostní), tak práva majetková jako nepřevoditelná (včetně práva dílo užít). Nabyvatel licence tak získává pouze oprávnění k výkonu práva dílo užít. Ve výsledku však opět nejde o nic jiného, než o nepravý převod práv. V případě výhradní licence se práva dílo užít na straně autora sístují a na straně nabyvatele se konstituují práva nová (příčemž jejich obsah není shodný s právy autora) V případě licence nevýhradní zůstávají práva autora beze změny, což je zcela v souladu s nehmotným charakterem autorských děl – není důvod pro jejich zánik, protože autor se nijak nezkrátil.

Pro úplnost závěrem uvedme, že osoby, které užívají autorská díla vyňatá z autorskoprávní ochrany nebo užívají autorská díla způsobem, který užitím podle autorského práva není, nepovažujeme za subjekty autorskoprávních vztahů.

3. Objekt autorskoprávních vztahů

V úvodu² AZ2000 je autorské dílo jako objekt autorskoprávních vztahů definováno obecným ustanovením obsahujícím příkladný výčet druhů autorských děl. Právní teorie rozlišuje několik způsobů kategorizace autorských děl, ačkoli Telec2007 uvádí, že: „[Z] hlediska „vyšší“ druhové klasifikace děl, která jsou předmětem autorského práva, se jedná jen o dva druhy (třídy), a to o díla umělecká (včetně děl literárně uměleckých) a o díla vědecká.“.

Zde však budeme pojednávat o druzích autorských děl tak, jak je v demonstrativních výčtech uvádí právní prameny.

AZ2000 stanovuje pojmové znaky, které musí být současně naplněny, aby dílo (v obecném smyslu) naplňovalo zákonnou definici autorského díla. Autorské dílo tak musí být a) výsledkem literární, jiné umělecké nebo vědecké tvůrčí činnosti autora, b) jedinečné, ve smyslu „objemu“ vynaložené tvůrčí individuality³, c) objektivně smysly vnímatelné (což však nutně nepředpokládá existenci hmotného substrátu díla). Autorské právo se podle AZ2000 vztahuje jak na dílo dokončené, tak při splnění pojmových znaků i na dílo, které ještě dokončeno nebylo, a názvy a jména postav v díle obsažených.

AZ2000 dále obsahuje negativní definici, ve které jsou vymezena díla, která nejsou autorskými díly ani v případě, kdy by splňovala výše uvedené pojmové znaky. Jsou jimi především úřední díla (jako jsou mimo jiné právní předpisy a veřejné listiny, jako například rozhodnutí soudů) a výtvořiny tradiční lidové kultury, jejichž autor není znám.

Autorem díla je podle AZ2000 fyzická osoba, která dílo vytvořila. Vychází se tedy z tradičního evropského kontinentálního pojetí objektivní pravdivosti autorství, které postuluje, že tvůrčí činnosti je schopna pouze fyzická osoba, což stojí v kontrastu

² § 2 AZ2000

³ Telec2007, str. 20

k anglosaské copyrightové koncepci, kde nositelem autorství může být kromě osoby fyzické i osoba právnická.

AZ2000 dále obsahuje upravuje otázky domnělého autorství⁴, zveřejnění díla anonymně resp. pseudonymně a spoluautorství.

Objektem autorskoprávních vztahů, tak jak jej definuje AZ1965, jsou podobně jako v AZ2000 díla literární, vědecká a umělecká, která jsou výsledkem tvůrčí činnosti autora⁵ a která splňují pojmový znak objektivní vnímatelnosti⁶.

Dále jsou na základě zákonné fikce a při naplnění vybraných pojmových znaků chráněny jako autorské dílo literární programy počítačů. Podobnost s AZ2000 je možné dále nalézt v negativním vymezení autorského díla, které, jak je obvyklé, vyjímá z režimu autorskoprávní ochrany právní předpisy a veřejné listiny, a dále, poněkud překvapivě, i denní zprávy.

Obdobně jako v AZ2000 jsou i zde upraveny spoluautorství – v případě kterého jsou nositeli autorských práv k dílu všichni jeho spoluautoři společně a nerozdílně – a anonymní resp. pseudonymní zveřejnění autorského díla.

AZ1965 výslovně neuvádí, že schopností být autorem je nadána jen fyzická osoba. S poukazem na mimoprávní povahu tvorby samé a tuzemskou i kontinentální autorskoprávní teorii lze však zřejmě, že stejně jako AZ2000 i AZ1965 operuje s právním pojmem autor výhradně ve smyslu fyzické osoby.

S AZ1953 pojí AZ2000 řada podobností, zejména pak inspirace původně francouzskou dualistickou koncepcí autorských práv osobních a majetkových, která se zásad-

⁴ Která, ačkoli může vzbuzovat určitou podobnost, není registrační povinností nutnou pro vznik či uplatnění autorského práva známou z jiných systémů autorského práva.

⁵ § 2 odst. 1 AZ1965

⁶ § 9 odst. 1 AZ1965

ně liší od úpravy v AZ1965⁷. Otázku pojmu autorského díla a autorství však řeší všechny uvedené zákony obdobně. A tak i v AZ1953 jsou objektem autorskoprávních vztahů díla literární, vědecká a umělecká, která jsou výsledkem tvůrčí činnosti autora⁸ a splňují pojmový znak objektivního vyjádření⁹. Publikace ani registrace autorského díla není pro vznik autorskoprávní ochrany nutná. Prakticky shodně pojednává AZ1953 o otázce spoluautorství a anonymního resp. pseudonymního zveřejnění autorského díla s tím rozdílem, že výslovně nezakazuje zveřejnění skutečné identity autora.

Ačkoli AZ1953 podobně jako AZ1965 neupravuje výslovně, že autorem může být jen fyzická osoba, nelze výkladem dospět k jinému závěru. A to i přesto, že mezinárodní právo autorské ani komunitární právo až na výjimky otázku autorství neupravuje¹⁰.

Pojmový znak jedinečnosti díla není v generální klauzuli AZ1926 přítomen¹¹, ale je možné jej odvodit¹². Složitější situace nastane při posuzování objektivní vnímatelnosti, kterou zákon také výslovně nedefinuje. Dle názoru právní teorie bylo pro vznik autorskoprávní ochrany mimo jiné nezbytné, aby dílo nabylo určité pevné vnější formy¹³. Negativní definice autorského díla je v AZ1926 nezvykle široká a zahrnuje kromě právních předpisů a veřejných listin i díla obchodně-technického

⁷ Telec2007, str. 142

⁸ §2 odst. 1 AZ1953

⁹ Způsoby vyjádření jsou demonstrativně uvedeny v § 14 odst 1 AZ1953.

¹⁰ Telec2007, str. 97

¹¹ Podle § 1 AZ1926 jsou to díla literární, umělecká (hudební i výtvarná) a fotografická, přičemž přinejmenším vědecké přednášky zákon řadí výslovně mezi díla chráněná.

¹² AZ1926 opakovaně zmiňuje „osobitost“ díla např. v § 5, § 7 a § 9.

¹³ Löwenbach1927, str. 53

charakteru, nevyplývá z jejich povahy nebo rázu, že jsou díly literárními nebo uměleckými.

Závěrem uvedme, že AZ1926 podobně jako AZ1965 spočívá na monistické zásadě jednotnosti a výhradnosti autorského práva.

4. Vznik a obsah práva autorského

Vznik autorského díla je ve všech zkoumaných právních úpravách zásadně postaven na principu neformálnosti. K tomu, aby vzniklo autorské dílo (a s ním související autorská práva) – tedy k tomu, aby se autorské dílo stalo objektem autorskoprávních vztahů – není vyžadována publikace ani registrace, zcela postačuje, stane-li se dílo vnímatelné „zvenku“. Autorskoprávní ochrana díla vzniká v okamžiku, kdy se dílo stane alespoň potencionálně vnímatelné cizí osobou, bez ohledu na to, zda bude cizí osobě skutečně zpřístupněno. Ani permanentní zachycení díla ve hmotné podobě není vyžadováno. Připomeňme však, že objektem autorskoprávních vztahů se může stát jen dílo, které splňuje pojmové znaky autorského díla.

AZ2000 na rozdíl od předchozích právních úprav výslovně deklaruje nezávislost existence autorského díla (a autorských práv k němu příslušejících) na hmotném substrátu, jímž je vyjádřeno. Právní teorie však tuto nezávislost autorského díla (objektu autorskoprávních vztahů) na věci, kterou je dílo vyjádřeno (předmětu autorskoprávních vztahů) obvykle dovozuje i v předchozích právních úpravách.

V této souvislosti je nutné zmínit, že AZ2000 na rozdíl od AZ1965 a AZ1953 (a shodně s AZ1926) nezakládá bez dalšího povinnost majitele věci, kterou je autorské dílo vyjádřeno, tuto věc chránit před zničením¹⁴.

Nelze hovořit o obsahu autorského práva a nevěnovat přitom alespoň stručné pojednání autorským právům osobním a majetkovým. Ve značně zjednodušeném pojetí jsme tak již učinili při výkladu věnovanému subjektům autorskoprávních vztahů. Jak uvidíme dále, jsou zkoumané právní úpravy v tomto ohledu od základního teoretického modelu často značně odlišné. Nyní, když jsme vymezili autorské dílo jako objekt autorskoprávních vztahů, je vhodné zaměřit pozornost na práva osobní a majetková – obsah autorskoprávních vztahů.

¹⁴ Tůma2007: “[Tato] úprava se ovšem neuplatní, pokud zákon jako lex specialis stanoví jinak. Tím jsou zejména předpisy veřejného práva sledující ochranu kulturního dědictví či bohatství.“]

V rámci teoretického úvodu jsme zatím většinou postupovali od současné právní úpravy reprezentované AZ2000 k právním úpravám starším. S ohledem na co nej-přehlednější výklad práv osobních a majetkových učiníme v tomto případě výjimku a budeme se nejprve zabývat AZ1926, v němž obsažená úprava těchto práv patří ve srovnání s ostatními zkoumanými právními úpravami k těm nejjednodušším.

AZ1926 je především postaven na koncepci jednoty autorských práv osobních a majetkových. Neupravuje je tedy formou oddělených právních režimů, jako tak činí například AZ2000 nebo AZ1953. AZ1926 zahrnuje práva osobní i majetková pod zákonnou definicí „práv původských“ – v moderní terminologii práv autorských. Těchto práv nabývá originárně autor a to – jak již bylo opakovaně uvedeno – okamžikem vzniku díla, které naplňuje pojmové znaky díla autorského.

Zajímavostí AZ1926 je i právo autora plně disponovat autorskými právy k dílu, které ještě nevzniklo (§ 17 AZ1926). Smlouva, kterou autor převádí práva k budoucímu dílu, však může být kteroukoli ze stran kdykoli vypovězena (toto ustanovení AZ1926 je kogentní) s poměrně dlouhou výpovědní lhůtou v trvání jednoho roku (dispozitivně).

Autor je ze zákona oprávněn převést takto práva omezeně nebo neomezeně na jiné osoby právním jednáním mezi živými nebo pro případ smrti. V případě prvním hovoříme o převodu autorských práva (v důsledku právního jednání), v případě druhém se jedná o přechod práv (v důsledku právní události (smrti autora)).

S pojmem neomezeného převodu je však nutné nakládat se zvýšenou opatrností, neboť jak AZ1926 vzápětí doplňuje „zůstává převodci [i] přes to právo na ochranu nemajetkových zájmů původských“. To zcela odpovídá teoretickým východiskům, která považují osobní práva (a to nejen osobní práva autorská) za života autora zásadně nezczitelná. Tato práva tedy ulpívají na osobě převodce (typicky) autora i v případě, že jsou veškerá ostatní autorská práva převedena na osobu jinou.

Připomeňme, že obsah osobních (v dikci AZ1926 nemajetkových) práv tvoří především právo autora osobovat si autorství, rozhodnout o zveřejnění díla a změnách či zásazích do něj. Liberální úprava AZ1926 však umožňuje výslovnou dohodou převést i tato práva – konkrétně tedy oprávnění změnit dílo samotné, jeho označení

a dokonce i pojmenování původce (autora). I přesto zůstává autorovi zachováno právo osobovat si autorství, které nemůže být zcizeno za žádných okolností. Převod výše uvedených osobních práv ovšem není translativní (což by bylo konečně v rozporu s pojetím osobních práv) – tato práva jsou u osoby autora pouze sistována – utlumena, přičemž práva podobného rozsahu se konstituují u nabyvatele. Tato práva jsou podobného – a nikoli stejného – rozsahu proto, že některá z nich (přínejméně právo osobovat si autorství) na ne-autora nikdy převedena být nemohou. Některé teoretické směry hovoří v tomto případě o konstitutivním (resp. nepravém) převodu práv (v kontrastu k převodu translativnímu).

Poněkud jiná situace nastává v případě přechodu autorských práv, typicky po smrti autora. Podle úpravy AZ1926 přechází na dědice veškerá autorská práva včetně práva nárokovat autorovo autorství díla. V tomto případě tedy osobní práva autora přechází na dědice translativně. Pro úplnost uvedme, že právo osobovat si autorství se zakládá mezi konkrétní osobou (autorem) a jeho dílem. Obsah tohoto práva se přechodem nijak nemění, takže i dědic je oprávněn uplatňovat toto právo pouze se stejným obsahem. Nikoli tedy nárokovat autorství díla sám sobě.

Další skutečností ilustrující fakt, že o převodu autorských práv nelze uvažovat zcela v tradičním majetkověprávním smyslu, je typické ustanovení § 16 AZ1926 odst. 1., věty poslední: „Zanikne-li převedené právo v osobě nabyvatelově nebo jeho právních nástupců před tím, než projde doba ochranná, nabývá převodcovu právo rozsahu původního.“ Toto ustanovení v sobě zahrnuje dvojí způsob změny autorskoprávních vztahů: V popsaném případě dochází jednak k re-aktivaci sistovaných osobních práv převodce (obvykle autora), zatímco nabyvatel svých nepravým převodem konstitovaných práv pozbývá. Zadruhé převodce nabývá práv majetkových, která byla předtím – ovšem translativně (tzn. převodce jich převodem pozbyl)– převedena na nabyvatele, a nabyvatel těchto práv pozbývá také. Ze všech zkoumaných právních úprav je právní úprava AZ1926 nejjednodušší a tím pádem i nejpřehlednější a zároveň se nejvíce blíží koncepci anglosaského copyrightového systému.

Autorská práva jsou obecně právy absolutními – působí proto vůči všem. Jejich opakem jsou obecná práva závazková, která působí jen mezi subjekty závazkového vztahu. Nabyvatel autorských práv je tak oprávněn domáhat se odstranění rušivého stavu vůči kterékoli osobě, jenž do jeho práv autorských neoprávněně zasahuje.

V pojednání o autorském dílu – objektu autorskoprávních vztahů – jsme uváděli, že všechny zkoumané právní úpravy rozlišují mezi autorským dílem a hmotným substrátem (věcí v hmotném smyslu), kterým je autorské dílo vyjádřeno. AZ1926 poněkud nekoncepčně označuje vlastníka hmotného substrátu za vlastníka díla, což je přinejmenším nepřesné, záměr právní úpravy je však domníváme se zřejmý. Je nasnadě, že konflikt zájmů vlastníka hmotného substrátu a nositele autorských práv k dílu, která jsou tímto substrátem zhmotněna nelze vyloučit (ačkoli AZ1926 ve formě dispozitivní úpravy připouští převod autorských práv společně s nabytím hmotného substrátu, kterým je dílo vyjádřeno). Proto všechny zkoumané zákonné úpravy obsahují ustanovení, jejichž účelem je tento konflikt řešit.

Například AZ1926 vstupuje do v jisté míře do práv vlastníka, když v § 19 uvádí, že „[v]lastník díla jest povinen strpěti, aby původce vhodným způsobem a šetře jeho zájmů, zejména i nemajetkových, uplatnil své zájmy původské, pokud budou shledány závažnějšími než utkávací se s nimi zájmy vlastníkovy, ale není povinen za tím účelem ani vydati dílo původci ani je uchovávatí beze změny ani je opatrovatí před porušením a zkázou.“

Na jednu stranu tedy umožňuje do jisté míry vstupovat autorovi do práv vlastníka věci, na stranu druhou však neukládá vlastníkovi věci chránit věc před zničením. To však může být vlastníkovi uloženo zvláštní právní úpravou ochrany významných kulturních památek a v praxi k tomu také často dochází. Nikoliv však v zájmu osoby autora, ale v zájmu společenském.

AZ1953 člení obsah autorského práva do tří kategorií. Rozlišuje právo na ochranu osobních práv autorských, právo s dílem nakládat a právo na autorské odměny. Osobní autorská práva ve smyslu AZ1953 odpovídají jednoznačně charakteru osobních práv, o kterých jsme dosud hovořili. Právo s dílem nakládat můžeme v teoretickém modelu zařadit do kategorie práv majetkových. Poněkud obtížnější je uchopení posledního z autorských práv – práva na odměnu.

Jak jsme již uvedli, toto právo nabývá ve zkoumaných právních úpravách dvojího významu. Prvně se jedná o abstraktní právo na odměnu, které je vlastní především AZ1953 a AZ1965, tedy úpravám z období socialismu, a přísluší autorovi z titulu autorské tvorby jako společensky prospěšné činnosti. Zadruhé jde o konkrétní právo

na odměnu tak, jak jej rozeznává například AZ2000 v podobě práva na odměnu při opětném prodeji originálu uměleckého díla a práva na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu.

Zatímco druhý uvedený příklad je jednoznačně právem majetkovým (konečně tak jej AZ2000 uvádí), v případě prvním je situace složitější. Konečně právě tato nejednoznačná charakteristika vedla některé právní teoretiky k úvahám o zvláštní kategorii osobně-majetkových (smíšených) práv¹⁵. Vzhledem k tomu, že s ohledem na předmět této práce není přesná kategorizace tohoto druhu autorských práv až natolik významná, spokojíme se s konstatováním, že právo na autorské odměny podle AZ1953 sdílí charakteristiky typické pro práva osobní i majetková.

AZ1953 koncipuje osobní práva jako nepřevoditelná (což se výslovně uvádí v § 108, odst. 1 AZ1953). Tedy opět, pokud se vrátíme k teoretickému úvodu, jde především o právo osobovat si autorství, provádět v díle změny a dílo uveřejňovat. Převod osobních autorských práv (nebo jejich části) je tedy *inter vivos* vyloučen. Koncepce absolutní nepřevoditelnosti osobnostních autorských práv by nás mohla vést k závěru, že tato práva smrtí autora zanikají – a protože následně nepřecházejí – není po smrti autora osoby, který by tato práva mohla nárokovat.

Právě zmíněný § 108 AZ1953 tuto situaci řeší následovně: „Nestanoví-li zákon jinak a neplyne-li něco jiného ani z povahy věci, zejména z nepřevoditelnosti osobních práv autorských, platí ustanovení daná pro autora i pro jeho dědice a jiné právní nástupce.“ Opět se tedy setkáváme s nepravým převodem osobních autorských práv – tentokrát nikoli z titulu dědění celého konglomerátu autorských práv, jako tomu bylo v AZ1926 – ale z titulu zákonné fikce. Se smrtí autora tedy osobní autorská práva zanikají, ale konstituují se současně u dalších osob (především autorových dědiců, ale i autorova manžela, dětí, a není-li jich, jeho rodičů), které se stávají subjekty autorskoprávních vztahů. Tyto osoby jsou následně oprávněny vykonávat postmortální ochranu osobních autorských práv.

¹⁵ Luby1962

Ochrana majetkových autorských práv má v pojetí AZ1953 podobný režim, jako v AZ1926. Majetková autorská práva tak jsou zákonem povoleným předmětem převodu (za života autora) i přechodu (po jeho smrti). Jak je typické pro socialistické právní úpravy, omezuje ovšem AZ1953 okruh subjektů, na které je autor (případně jeho dědic) oprávněn majetková autorská práva převést. Jde výhradně o „instituce, organizace, podniky a zařízení, které jsou povolány k tomu, aby díla uváděly na veřejnost.“ Tato práva mohou následně přecházet na právní nástupce těchto subjektů. Pokud právních nástupců není, nabude převedených majetkových autorských práv zpět převodce. Z hlediska teoretického se v případě převodu a přechodu majetkových autorských práv podle AZ1953 bude vždy jednat o převod translativní – tedy práva převodce zanikají a přecházejí ve stejném rozsahu na nabyvatele či naopak.

Zmiňme se ještě znovu o zvláštních případech nabytí autorských práv, které AZ1953 rozeznává pro dva druhy autorských děl. U sborníků a časopisů vydávaných právníky osobami příslušejí veškerá autorská práva těmto vydavatelům. U filmového nebo podobně vytvořeného díla příslušejí opět veškerá autorská práva výrobcí. Je nutné zdůraznit, že se v obou případech jedná o veškerá – tedy osobní i majetková práva.

V úvodní poznámce jsme se již k těmto poněkud problematickým ustanovením vyjádřovali. Nyní, po předchozím výkladu, můžeme tuto úvahu ještě zpřesnit. Za původního držitele autorských práv jsme označili autora díla. Osobní autorská práva se tedy v případě výše vedených dvou děl za podmínek stanovených AZ1953 konstituuje originárně u autorů, následně se však některá z nich ex lege sistují (utlumují) a nová osobní autorská práva taktéž originárně vznikají uvedeným právníkům osobám.

Majetková práva přecházejí z osoby autora na tiskového vydavatele resp. výrobce filmového díla translativně – u osoby autora zanikají a u nabyvatele se ve stejném rozsahu konstituuje. Co se týká přechodu majetkových práv, nelze na zákonem předepsané změně v osobách subjektů autorskoprávních vztahů spatřovat nic nestandardního. Dokonce lze říci, že s ohledem na charakter činnosti tiskových vydavatelů resp. výrobců filmových děl, bude s největší pravděpodobností dáno zadost i výše uvedenému zákonnému omezení okruhu nabyvatelů majetkových autorských práv.

Značné obtíže však představuje převod (ač nepravý) veškerých osobních práv – především pak s ohledem na obecné ustanovení AZ1953 o jejich nepřevoditelnosti. Zůstává otázkou, proč zákonná úprava vstupuje do práv autora s takovou intenzitou, když by zřejmě stačilo rozšířit okruh osob aktivně legitimovaných k ochraně osobnostních autorských práv, jako to AZ1953 činí u dědiců nebo autorských svazů a ochranných autorských organizací podle § 63 AZ1953.

Možnou odpověď lze hledat v charakteru uvedených děl. Především díla filmová (ale nakonec i díla časopisecká) jsou atraktivním předmětem hospodářských vztahů – především (ale nikoli jen) hospodářských vztahů mezinárodních. Již jsme uváděli, že anglosaská právní úprava postavená na copyrightovém systému, pracuje v principu s úplnou převoditelností autorských práv. Můžeme se tedy domnívat, že by postavení subjektu – exportéra těchto děl – bylo na mezinárodním trhu oslabeno, pokud by u sebe nesoustředil veškerá autorská práva k dílu. Diskutovaná ustanovení se tedy podle našeho názoru stala součástí právní úpravy právě z tohoto důvodu.

AZ1965 se od koncepce úpravy obsahu autorského práva obsažené v AZ1953 opět odchýlil. Generální zákonná definice obsahu autorského práva je přitom prakticky totožná. AZ1965 rozlišuje právo na ochranu autorství (zejména na nedotknutelnost autorova díla), právo s dílem nakládat a právo na odměnu za tvůrčí práci. Při použití stejného postupu, jako v případě výše zkoumaných právních úprav, můžeme právo na ochranu autorství bez problémů zařadit mezi osobní autorská práva. Výkladem lze dovodit i jejich podrobnější obsah, který koresponduje s právy osobními, tak jak je vymezuje AZ1953, a právy nemajetkovými, vymezenými AZ1926.

Právo s dílem nakládat je možné zařadit mezi práva majetková potud, pokud hovoříme o udílení svolení k jeho užití. AZ1953 ovšem do kategorie práva s dílem nakládat zařazuje i právo rozhodnout o uveřejnění díla, které je z pohledu teorie spíše právem osobním (např. AZ2000 toto právo uvádí právě mezi osobními autorskými právy). AZ1965 navíc umožňuje nahradit souhlas autora se zveřejněním jeho díla úředním rozhodnutím. Právo na odměnu za tvůrčí práci se blíží abstraktnímu pojetí autorské odměny více, než v předchozí právní úpravě v AZ1953. Bezesporu to souvisí se stále silněji centralizovaným systémem ekonomiky té doby, kdy se výhradním investorem všech ekonomických aktivit postupně stával stát. V důsledku toho dochází k překrývání významu autorova práva na odměnu abstraktního a konkrétního. Abs-

traktní rozměr lze spatřovat v kogentním ustanovení § 13, odst. 1 AZ1965, které přiznává všem autorům právo na odměnu, a to při každém užití díla. Zde je zřejmá snaha plošně a jednotně upravit odměňování za tvůrčí činnost. Rozhodování o konkrétní podobě autorských odměn pak zákonná úprava svěřuje ústřednímu orgánu státní správy – jmenovitě Ministerstvu kultury.

AZ1965 koncipuje autorská práva osobní jako nepřevoditelná (§ 12, odst. 2 AZ1965) podobně jako AZ1953. Zároveň však v § 33, odst. 6 AZ1965 uvádí, že právo na ochranu osobních autorských práv je (časově) neomezené. To je poměrně překvapující, vzhledem k tomu, že dosud jsme u osobních autorských práv předpokládali jejich zánik při smrti autora. I tomto případě se však jedná jen o poněkud nepřesné vyjádření již zmiňovaného principu, na základě kterého připadá postmortální ochrana autorského díla dalším osobám, které se v důsledku toho stanou subjekty autorskoprávních vztahů. Těmi jsou podle ustanovení § 28, odst. 1 dědici autorských práv, na které toto právo ze zákona přechází. Na rozdíl od AZ1953 neposkytuje AZ1965 tato práva blízkým rodinným příslušníkům. I v tomto případě se jedná o nepravý převod práv, kdy se smrtí autora jeho osobní autorská práva zanikají a konstituují se nově u jeho dědiců.

Z majetkových práv je autor oprávněn převést pouze právo dílo užít, tedy nikoli majetková práva jako celek. Vybavíme-li si v této souvislosti právní úpravy, kterými jsme se zabývali výše, je zřejmé, že obsah autorského práva v AZ1965 je opět o více fragmentován.. S poněkud neorganickým zařazením práva na zveřejnění mezi práva majetková se zákon musí vypořádávat tím, že část majetkových autorských práv učiní nepřevoditelnými, přičemž tuto dispozici ponechá autorovi pouze u vybrané skupiny práv autorské dílo užít. Oprávnění tato majetková práva nabýt právo bylo navíc v původním znění AZ1965 vázáno jen na vybraný okruh osob podobně, jako tomu bylo v AZ1953. Následné novelizace Aut1965 po pádu totalitního režimu však tato omezení odstranily.

AZ1965 modifikuje zvláštní úpravu výkonu autorských práv u filmových děl. Autor filmového díla – tedy zpravidla jeho režisér – má možnost (nikoli však zákonnou povinnost) svěřit výkon (správu) autorských práv výrobci. Pokud tak učiní, vykonává výrobce autorská práva k dílu (podobně jako v AZ1953 se jedná o autorská práva osobní i majetková). Nově je však v zákoně přítomno ustanovení, které výslovně

umožňuje autorovi domáhat se ochrany autorských práv i přesto, že výkon těchto práv svěřil jinému subjektu autorskoprávních vztahů (§ 32, odst. 4 AZ1965).

Podobně, jako v předchozích zkoumaných právních úpravách můžeme závěrem rozlišit nepravý převod v případě osobních autorských práv a vybraných práv majetkových (již diskutované právo dílo zveřejnit) a translativní – pravý – převod v případě podmnžiny majetkových autorských práv – konkrétně práv autorské dílo užít. K otázce konsolidace autorských práv u osoby převodce v případě zániku jejich nabyvatele je třeba poznamenat, že AZ1965 toto výslovně řeší pouze u práv dílo užít (§ 21 AZ1965).

Lze se zamýšlet, zda dojde ke konsolidaci autorských práv k dílu filmovému u osoby autora v případě zániku výrobce filmového díla bez právního zástupce. Odpověď je nasnadě – vzhledem k tomu, že AZ1965 definuje přechod autorských práv z osoby autora na výrobce na smluvním principu (a nikoli ex lege, jako to činil AZ1953), je zřejmé, že dojde se zánikem některého ze subjektů závazkového vztahu také k zániku obsahu tohoto závazkového vztahu a sistovaná autorská práva autora se tak obnoví.

AZ2000 bezesporu upravuje otázku autorského práva ze všech zkoumaných právních úprav nejpodrobněji. Zákon výslovně uvádí, že právo autorské zahrnuje práva osobní (osobnostní) a majetková. V generální zákonné definici tak již není přítomno právo autora na odměnu. To je však podrobněji specifikováno v následných ustanoveních AZ2000. Ta jsou však v uvedených případech především titulem pro poskytnutí konkrétní odměny. Abstraktnímu charakteru práva autora na odměnu se nejvíce blíží ustanovení o odměně jako podstatné náležitosti licenční smlouvy, avšak tato ustanovení jsou dispozitivního charakteru, takže AZ2000 poskytuje ochranu i smluvním autorskoprávním vztahům, ve kterých bylo sjednáno, že vznikají bezúplatně.

Mezi práva osobní řadí AZ2000 především právo autora rozhodnout o zveřejnění díla, právo osobovat si autorství a právo na nedotknutelnost díla. Osobních práv se autor nemůže vzdát – tato práva jsou nepřevoditelná a smrtí autora zanikají. V tomto ohledu je zřejmá podobnost s AZ1953. Další paralelu lze v této souvislosti nalézt v okruhu osob, kterým oba zmiňované zákony poskytují aktivní legitimaci k postmortální ochraně osobních práv autora, přičemž definice obsažená v AZ2000 je ještě širší. AZ2000 uvádí, že ochrany osobních autorských práv se může domáhat

kteřákoli z osob autorovi blízkých (ve smyslu ustanovení § 116 občanského zákoníku), případně (a to nejen postmortálně) i právnická osoba sdružující autory nebo příslušný kolektivní správce.

Mezi autorská práva majetková zařazuje AZ2000 zcela logicky právo dílo užít a následně dvojici zvláštních práv na odměnu. Jde o výše již několikrát zmiňované odměny při opětném prodeji originálu uměleckého díla a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu.

Ani majetkových práv se autor nemůže vzdát a tato práva jsou zároveň nepřevoditelná. Majetková autorská práva jsou ze zákona předmětem dědictví, přičemž AZ2000 upravuje i alternativy, kdy majetková autorská práva případnou státu nebo je stát zdědí. V takovém případě se stát stává subjektem autorskoprávních vztahů a svá práva vykonává prostřednictvím některého ze státních fondů.

Z výše uvedeného je zřejmé, že AZ2000 neposkytuje autorovi možnost za jeho života jakkoli disponovat s autorskými právy nejen osobními, ale ani majetkovými (v této souvislosti myšleno s celky těchto autorských práv nikoli s dílčími oprávněními vyplývajícími například z autorských práv majetkových). V pojetí AZ2000 jsou osobní i majetková autorská práva *res extra commercium*. V tomto ohledu zachází AZ2000 ze všech zkoumaných právních úprav nejdále – opět srovnáme současnou právní úpravu například s AZ1926 a jeho pojetím převoditelnosti prakticky všech autorských práv.

AZ2000 tato omezení, který vyplývají z jeho teoretické koncepce, překonává bohatou úpravou licenční smlouvy, kterou může autor nabyvateli při uplatnění smluvních principů poskytnout oprávnění k výkonu práva dílo užít. Tato gramaticky poněkud kostrbatá formulace v sobě obsahuje významný princip stojící právě na základech absolutní nepřevoditelnosti autorských práv podle AZ2000. Autor totiž nejen že není oprávněn převést na nabyvatele svá majetková práva jako celek – autor není oprávněn převést ani část těchto svých práv. Aby v důsledku toho nedošlo k ochromení ekonomických vztahů souvisejících se vztahy autorskoprávními, umožňuje AZ2000 autorovi poskytnout nabyvateli oprávnění vykonávat významnou podmnožinu autorských majetkových práv, kterou je právě skupina práv dílo užít. Je však nutné si uvě-

domit, že v pojetí AZ2000 se nejedná o převod těchto práv, nýbrž jen poskytnutí oprávnění tato práva vykonávat.

V souvislosti s AZ2000 je tedy bez významu hovořit o distinkcích mezi pravými a nepravými převody autorských práv, protože zákon až na výjimky žádný převod práv nepřipouští. Osobní i majetková autorská práva ulpívají na osobě autora, přičemž na základě licenční smlouvy se pouze část majetkových práv autora sistuje (tedy, jedná-li se o licenční smlouvu výhradní). Jakmile dojde k zániku licenční smlouvy, například jejím vyčerpáním, re-aktivují se autorská práva autora v plném rozsahu. To nás přivádí k zamyšlení na tím, proč současná právní úprava zvolila právě takto komplexní model úpravy autorskoprávních vztahů. Domníváme se, že tato právní úprava je výsledkem hledání co nejspravedlivějšího uspořádání autorskoprávních vztahů.

Zamyslíme-li se znovu nad obsahem autorského práva ve zkoumaných právních úpravách, uvědomíme si záhy, že každá definovala obsah autorského práva a odvozeně i obsah autorskoprávních vztahů odlišně. Pro AZ1926 je charakteristická téměř neomezená smluvní volnost. Autor (resp. jiný nositel autorských práv) je oprávněn převádět tato práva na další subjekty. S výjimkou práva osobovat si autorství mohou být předmětem převodu nebo přechodu veškerá ostatní autorská práva. AZ1926 navíc ani neupravuje podstatné náležitosti smlouvy o převodu autorských práv a spoléhá v tomto ohledu zcela na obecnou úpravu závazkových vztahů, případně na zvláštní úpravu nakladatelské smlouvy obsaženou v zákoně 106/1923 Sb.

Je zřejmé, že tato právní úprava autorskoprávních vztahů, do kterých mohou vstupovat subjekty s nestejnou vyjednávací silou, přičemž autor je často v postavení subjektu slabšího, skýtá jen minimální ochranu osobám, které nejsou s to vyjednat podmínky přiměřené.

Na druhou stranu například dodnes platná úprava autorského práva ve Spojených státech amerických (U.S. Copyright Act of 1976) využívá obdobných principů a lze jen obtížně tvrdit, že by to mělo na rozvoj autorské tvorby zásadně negativní vliv.

Nicméně kontinentální právní úprava obecně tíhne k vytváření zákonných rámců upravujících zvláštní právní vztahy – a to především takové, kde lze předpokládat nerovnost postavení jejich subjektů.

AZ1953 i AZ1965 se o promítnutí těchto trendů do tuzemské právní úpravy pokusily – ať už zohledněním vývoje autorskoprávní teorie evropské, tak tehdejší autorskoprávní teorie sovětské. Výsledkem však byl poněkud neorganický systém, ve kterém některá práva (typicky osobní autorská práva) podléhala modernějšímu režimu a ulpívala na autorovi bez možnosti jejich zcizení, zatímco práva jiná (typicky majetková autorská práva nebo jejich podmnožina) podléhala režimu známému z AZ1926. V některých případech navíc oba zmiňované zákony upravovaly převod autorských práv způsobem, který stál v protikladu zamýšleným koncepcím (například již zmiňovaná díla filmová).

AZ2000 tyto nedostatky z převážné části napravuje. Je zároveň moderní evropskou úpravou charakteristickou vysokým stupněm ochrany autora a jeho práv. Rozsáhlá úprava smluvního typu licenční smlouvy umožňuje ve většině případů vhodně uspořádat smluvní vztahy mezi autorem a nabyvatelem oprávnění dílo užít. V některých situacích však představuje absolutní nepřevoditelnost veškerých autorských práv zásadní překážku vzniku autorskoprávních vztahů.

Typicky se jedná o případy, kdy autor disponuje autorskými právy k dílu, které by nemohlo vzniknout bez významného přispění jiné osoby ne-autora. Ne-autor přirozeně stojí před otázkou, co za svůj příspěvek nabývá. V tom nejstriktnějším pojetí obsahu autorského práva podle AZ2000 nenabývá ne-autor žádná autorská práva k dílu, bez ohledu na to, jaká je míra jeho ne-tvůrčího přispění. V úvahu připadá samozřejmě uzavření licenční smlouvy – případně i v kombinaci se smlouvou o budoucí smlouvě, předchází-li příspěvek ne-autora vznik autorského díla – ale ani to se v dané situaci nemusí jevit jako dostačující. Problémem může být mimo jiné skutečnost, že licenční smlouva neumožňuje přechod těch nejvýznamnějších autorských práv, přičemž právě ta mohou být předmětem zájmu ne-autora a obecně pak motivátorem ne-autorů při podpoře autorské tvorby.

AZ2000 se s touto těžkostí vypořádává prakticky, když podobně jako AZ1953 a následně i AZ1965 upravuje autorskoprávní vztahy k některým dílům odlišně od

úpravy obecné. Příkladem budiž úprava zaměstnaneckého autorského díla – tedy díla, které autor vytvoří ke splnění svých povinností vyplývajících z pracovněprávního či služebního vztahu k zaměstnavateli nebo z pracovního vztahu mezi družstvem a jeho členem. Autorova majetková práva v takovém případě vykonává (spravuje) na svůj účet a svým jménem zaměstnavatel.

Jsme zde opět svědky nepravého převodu autorských práv – v tomto případě autorských práv majetkových. Tato autorova práva přirozeně nezanikají (což by bylo ostatně v rozporu s celou koncepcí autorských práv AZ2000), ale sistují se po dobu, kdy těchto práv na základě originárního nabytí formou kvazilicence vykonává zaměstnavatel. Musíme poznamenat, že tato zákonná úprava představuje zároveň nejvýznamnější zásah do práv autora (s ohledem na režim vzniku autorského práva), který AZ2000 představuje. V případě autorských děl s příbuzným režimem vzniku – například u děl školních nebo děl vytvořených na objednávku – AZ2000 do autorských práv autora nezasahuje. Místo toho zakládá autorovi povinnost uzavřít se subjektem ne-autorem za vymezených podmínek licenční smlouvu nebo existenci této licenční smlouvy nahrazuje zákonnou fikcí.

V úvodu této práce jsme jako rozlišovací prvek, který bude použit pro srovnání různých režimů autorskoprávní ochrany, stanovili autorské dílo – objekt autorskoprávních vztahů. Nyní můžeme tuto definici zpřesnit. Rozlišovacím prvkem pro nás bude nejen samotný druh díla, ale i režim, ve které dílo (druhově dále neurčené) vzniká. V případech, kdy bude k určitému druhu díla náležet zvláštní úprava ochrany autorských práv – ať už z hlediska rozsahu či skladby prostředků k autorskoprávní ochraně určených nebo subjektů, které jsou aktivně legitimovány – budeme o tomto díle uvažovat jako o díle se zvláštním režimem právní ochrany. To samé učiníme v souvislosti s díly, u kterých výše uvedené změny v jejich autorskoprávní ochraně nastanou z důvodu odlišného režimu jejich vzniku.

5. Ochrana práva autorského

5.1. Obecná ochrana práva autorského

V předchozím částech této práce jsme vymezili subjekty autorskoprávních vztahů, dílo jako objekt autorskoprávních vztahů a práva s tímto dílem související jako obsah autorského práva. obsah autorskoprávních vztahů. Poměrně podrobně jsme se též zabývali koncepčními rozdíly v pojetí obsahu autorských práv ve zkoumaných právních úpravách. Tím jsme si připravili teoretický základ pro pojednání o klíčovém tématu této práce – ochraně práva autorského.

Ta v obecné rovině poskytuje oprávněnému subjektu ochranu před rušením jeho práv subjektem neoprávněným. K dosažení tohoto účelu nabízí zákonná úprava prostředky ochrany k uplatnění práv oprávněného subjektu vůči rušiteli. Oprávněným subjektem v tomto případě nemusí být nutně autor díla nebo některý z nositelů autorských práv. S ohledem na společenský zájem jsou závažné projevy porušení autorských práv nejen delikty soukromoprávními, ale i delikty správními či trestněprávními. Právo trestat resp. navrhopat potrestání je v těchto případech svěřeno správním orgánům resp. orgánům činným v trestním řízení.

V těchto řízeních mají poškozené subjekty autorských práv sekundární postavení (například jako poškození v trestním řízení). Řízení tedy není v jejich rukou a jejich procesní práva jsou ve srovnání s řízením občanskoprávním omezená. Z těchto důvodů – a též s ohledem na omezený rozsah této práce – se budeme správní a trestněprávní ochranou autorských práv zabývat jen okrajově.

Aby bylo možné úspěšně uplatnit ochranu autorského práva, musí pokojnému stavu těchto práv předcházet (nebo alespoň hrozit) neoprávněný zásah. Neoprávněné zásahy do práva autorského je možné kategorizovat několika způsoby. Na základě intenzity deliktního jednání můžeme hovořit nejen o porušení, ale i ohrožení autorských práv. Dále lze rozlišit zásahy porušující osobní resp. majetková práva autora. Při zásahu přitom může dojít i k porušení obou skupin autorských práv.

Upravíme-li mírně ustanovení § 32, odst. 1 AZ1965 získáme vhodnou, univerzálně platnou definici, kterou můžeme vztáhnout na všechny zkoumané právní úpravy:

Subjekt, jehož autorské právo bylo porušeno, se může domáhat zejména toho, aby rušení jeho práva bylo zakázáno, následky porušení odstraněny a tomuto subjektu bylo poskytnuto přiměřené zadostiučinění. Ve vztahu k AZ2000 (a v omezené míře i ve vztahu k AZ1965) je nutné ještě doplnit, že na rozdíl od předchozích právních úprav poskytují ochranu i subjektu, rušení jehož autorských práv pouze hrozí.

Aktivní legitimaci domáhat se autorskoprávní ochrany nabývá subjekt autorskoprávních vztahů obvykle společně s nabytím autorských práv. Úměrně k tomu, zda subjekt nabývá autorských práv všech, jen některých nebo pouze práv od autorských práv odvozených, se též konstituuje rozsah jeho autorskoprávní ochrany. Je tedy zřejmé, že aktivní legitimace bude kromě autora často náležet i dalším subjektům.

Poměrně přesně tuto skutečnost vystihuje AZ1926, který v § 58 věnovanému žalobě u civilního soudu označuje poškozený subjekt obecným právním pojmem oprávněný. Jak již bylo uvedeno v pojednání o obsahu autorských práv upravených v AZ1926, jsou tato práva s jednou výjimkou předmětem závazkových vztahů. Oprávněným subjektem k podání civilní žaloby podle AZ1926 tak může být kterýkoli subjekt autorskoprávních vztahů.

V úvahu přirozeně připadá i situace, kdy subjekt autorskoprávních vztahů, kterému svědčí některá z práv tvořících obsah práva autorského, žaluje jiný subjekt autorskoprávních vztahů, kterému svědčí jiná autorská práva ke stejnému dílu (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Rv I 1049/43). V uvedeném rozhodnutí se soud zabýval žalobou autora díla proti nabyvateli reprodukčních práv k tomuto dílu z titulu újmy na vážnosti díla. Nabyvatel byl v tomto případě držitelem některých majetkových autorských práv, kterého autor žaloval z titulu porušení osobních autorských práv.

AZ1926 obsahuje poměrně netradičně fragmentární úpravou skutkových podstat trestních přečinů a přestupků. Za přečin zásahu do původského práva, naplnění jehož subjektivní stránky vyžaduje úmyslné zavinění, může soud uložit trest vězení s horní sazbou šest měsíců, peněžitý trest do výše padesát tisíc Kč nebo tresty oba. Zmiňme, že v té době znal náš právní řád institut soukromé trestní obžaloby, který mohl oprávněný využít. Na návrh oprávněného může soud rozhodnout i před vynesením rozsudku o dočasném zabavení neoprávněných rozmnoženin a pomůcek. Po vynese-

ní rozsudku, ve kterém soud rozhodne o propadnutí těchto věcí může soud následně rozhodnout i jejich zničení.

Kromě trestní obžaloby se mohl oprávněný domáhat žalobou u civilního soudu toho, aby bylo uznáno že mu přísluší autorské právo k dílu a aby bylo zakázáno jej porušovat.

V právních úpravách, které následovaly po AZ1926, je jako primární subjekt oprávněný k použití prostředků ochrany autorského práva uveden autor. Doslovná interpretace by však nekorespondovala s okruhem subjektů, které mohou autorských práv nebo oprávnění k výkonu těchto práv v různém rozsahu nabývat. Uvedené právní úpravy proto obsahují doplňující ustanovení, kterými okruh subjektů aktivně legitimovaných k použití prostředků ochrany rozšiřuje.

AZ1953 v již zmiňovaném § 108 odst. 1 uvádí, že nestanoví-li zákon jinak a neplyne-li něco jiného ani z povahy věci, zejména z nepřevoditelnosti osobnostních práv autorských, platí ustanovení daná pro autora i pro jeho dědice a jiné právní nástupce. AZ1965 obsahuje obdobné ustanovení v § 29, odst. 1, kde v druhé větě uvádí, že ustanovení tohoto zákona o autorovi platí, pokud nevyplývá z jejich povahy jinak, i pro jeho dědice.

Konečně AZ2000 v § 26 odst. 4 uvádí, že ustanovení tohoto zákona o autorovi platí, pokud nevyplývá z jejich povahy jinak, i pro jeho dědice, popřípadě pro stát, případně-li mu dědictví.

AZ1953 rozvádí okruh oprávněných subjektů dále v § 63, odst. 2 pro případ postmortální ochrany o manžela a děti autora, a není-li jich o jeho rodiče. V § 63, odst. 3 AZ jsou pak k ochraně osobních práv autora (a to za jeho života i posmrtně) zmocněny ještě autorské svazy a ochranné autorské organizace. AZ1965 podobné ustanovení neobsahuje. AZ2000 rozšiřuje okruh oprávněných osob v § 41. S ohledem na význam tohoto ustanovení jej ocitujeme v celém rozsahu: „Udělí-li autor jiné osobě výhradní oprávnění k výkonu práva dílo užit, nebo je-li této osobě toto oprávnění nebo výkon majetkových práv k dílu svěřen ze zákona, má právo se domáhat nároků podle § 40 odst. 1 písm. b) až d) a odst. 3 a 4 pouze osoba, jejíž takto smluvně nebo zákonem nabyté výhradní oprávnění bylo ohroženo nebo porušeno; právo autora

domáhat se ostatních nároků, jakož i v této souvislosti nároku podle § 40 odst. 3 zůstává nedotčeno.“

Kromě toho, že nezanedbatelným způsobem rozšiřuje počet osob oprávněných domáhat se autorskoprávní ochrany, je toto ustanovení důležité především proto, že u uvedených případech výslovně zbavuje autora ochrany vůči některým zásahům do jeho práv. Této ochrany se mohou domáhat pouze v ustanovení vyjmenované subjekty.

Jistou modifikací rozsahu prostředků ochrany autorských práv přináší v AZ2000 ustanovení o kolektivních správcích. Nositel autorských práv, který je kolektivním správcem zastoupen při výkonu svých práv nesmí vůči rušiteli, který řádně a bez zbytečných průtahů vede s příslušným kolektivním správcem v návaznosti na rušení či ohrožení práva jednání směřující k uzavření smlouvy vyžadované AZ2000 uplatňovat zdržovací nárok (ve formě zápůrčí žaloby) ani nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení.

Podle AZ2000 se může autor zápůrčí (negatorní) žalobou obvykle domáhat zákazu jednání, které porušuje nebo hrozí porušit jeho práva. Zákon příkladmo uvádí, že se může jednat o zákaz neoprávněné výroby, dovozu, vývozu, prodeje nebo sdělování díla veřejnosti, ale i zákaz poskytování služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování práva autora. Těchto zákazů se však autor může domáhat pouze tehdy, když ohrožení jeho práv trvá.

Dalším nárokem autora je nárok restituční, který spočívá v odstranění následků, které deliktní jednání přivodilo nebo přivodit hrozí. Jedná se zejména o stažení předmětů obchodování a jejich zničení.

Autor se může domáhat zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu, a to jak omluvou, tak i přiznáním finančního zadostiučinění, pokud se přiznání jiné formy zadostiučinění nejeví jako postačující.

Konečně, na rozdíl od AZ1965, AZ1953 a AZ1926, nabízí AZ2000 autorovi k dispozici i zákonný nárok požadovat od rušitele jeho autorských práv a dalších osob informace, jejichž taxativní výčet zahrnuje informace o způsobu a rozsahu neoprávněného užití díla, původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeni-

ny díla, ceně neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, ceně služby, která s neoprávněným užitím díla souvisí, totožnosti osob, které se neoprávněného užití díla účastní a totožnosti osob, kterým byly předmětné rozmnoženiny či napodobeniny díla určeny za účelem jejich poskytnutí třetí osobě.

Právo autora na náhradu bezdůvodného obohacení rušitele podle zvláštních právních předpisů není uplatněním výše uvedených nároků dotčeno. Alternativně může autor požadovat náhradu škody ve výši dvojnásobku odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem.

K naplnění závazků vyplývajících z evropského komunitárního práva poskytují AZ1965 a AZ2000 právní ochranu technickým prostředkům, které mají rušiteli znemožnit dopouštět se jednání, jímž neoprávněně zasahuje do autorských práv nositele. Tyto prostředky mají význam především ve vztahu k autorským dílům vyjádřených v nehmotné formě. Problém technických prostředků ochrany autorských práv může představovat – nejsou-li implementovány správně – případný zásah do práv konzumentů (resp. spotřebitelů) autorských děl. V současnosti se proto nově objevují tendence těchto prostředků nevyužívat – a to i s ohledem na jejich převažující neoblíbenost mezi spotřebiteli.

Z hlediska procesního má autor podle současné právní úpravy k dispozici obecné procesněprávní prostředky, ke kterým kromě podání žaloby patří mimo jiné předběžné opatření a zajištění důkazu, jako i speciální prostředek spočívající v zajištění předmětu důkazního prostředku v jak před zahájením řízení, tak i v jeho průběhu.

Jak již bylo uvedeno, je s výjimkou žaloby určovací, satisfakční a zápůřčí proti osobě – poskytovateli služby, kterou třetí osoby využívají k porušování nebo ohrožování práv autora – oprávněn výše uvedených prostředků autorského práva využít i držitel výhradní licence¹⁶. Závěrem je nezbytné zmínit, že všechny zkoumané právní úpravy koncipují soukromoprávní odpovědnost rušitele jako objektivní, tzn. že jeho zavinění není vyžadováno.

¹⁶ § 41 AZ2000

Záměrně jsme dosud nehovořili o zániku autorských práv v důsledku plynutí času. Domníváme se totiž, že s ohledem na srozumitelnost této práce bylo vhodnější nejprve pojednat o ochraně práva autorského, a teprve následně vyložit, že tato ochrana netrvá bez omezí nýbrž po uplynutí ochranné lhůty v určitém rozsahu zaniká.

AZ1926 obsahuje obecné ustanovení týkající se zániku autorských práv v § 38. Autorské právo k dílům literárním a uměleckým (hudebním a výtvarným) zaniká zpravidla padesát let po smrti autora. U díla vytvořeného společně několika osobami zaniká padesát let po smrti spoluautora, který ostatní přežil. U děl zemřelých autorů, která byla vydána v posledních deseti letech výše uvedené lhůty, zaniká autorské právo deset let po jejich vydání. Autorské právo k dílům fotografickým (mezi která v pojetí AZ1926 spadají i díla filmová) zaniká deset let po vydání. Tato poměrně krátká ochranná lhůta způsobovala v minulosti řadu problémů, neboť držitelé autorských práv k dílům filmovým běžně poskytovali tzv. monopol (v pojetí AZ2000 bychom řekli výhradní licenci) k veřejnému provozování těchto děl na období pěti let a to i opakovaně¹⁷. Často se pak stávalo, že držitel výhradní licence nemohl po uplynutí ochranné lhůty pro zánik autorských práv žalovat rušitele těchto práv.

U děl, které mají značný společenský význam, zůstávají vybraná autorská práva zachována bez omezení. Konkrétně se jedná o právo na nedotknutelnost díla, byla-li by tím dotčena jeho vážnost nebo hodnota. Ochrana těchto autorských práv je po smrti autora ze zákona svěřena právníckým osobám pečujícím o literární, hudební nebo umělecké zájmy.

AZ1953 upravuje ochranu autorských práv osobních a majetkových odděleně. Podle § 63 AZ1953 se po smrti autora mohou ochrany autorských práv osobních domáhat jeho manžel a děti, a není-li jich, jeho rodiče, přičemž toto oprávnění mají, i když uplynula doba ochrany majetkových autorských práv – tedy po dobu jejich života. Autorské svazy a autorské ochranné organizace se mohou ochrany výše uvedených práv domáhat vždy (tedy i za života autora). Doba ochrany autorských práv majetkových trvá po dobu života autora a pokud tato práva přejdou na dědice, tak ještě pade-

¹⁷ Knap1945

sát let po smrti autora. Úprava ochranné lhůty u posmrtně vydaných děl a děl filmových je v AZ1953 shodná s AZ1926.

Ochrana autorského práva podle § 33 AZ1965 trvá po dobu života autora a padesát let po jeho smrti (podmínka přechodu na dědice kterou představil AZ1953 tedy nebyla v AZ1965 zachována). Ochranná lhůta posmrtně vydaných děl zůstala v AZ1965 zachována ve stejné délce, jako v předchozích zkoumaných právních úpravách, ale byla prodloužena lhůta ochrany filmových děl na padesát let. AZ1965 zároveň konstatuje, že právo na ochranu autorství – tedy osobních autorských práv – je neomezené.

Ochrana majetkových práv podle obecného ustanovení AZ2000 trvá po dobu autora života a sedmdesát let po jeho smrti. Zvláštní ochranná lhůta děl posmrtně vydaných není v AZ2000 stanovena. Ochranná lhůta majetkových autorských práv k filmovému (audiovizuálnímu) dílu činí též sedmdesát let a počítá se od smrti poslední přeživší z následujících osob: režisér, autor scénáře, autor dialogů a skladatel hudby zvláště vytvořené pro užití v audiovizuálním díle.

Jak již bylo zmíněno dříve, podle úpravy obsažené v AZ2000 zanikají osobní práva autora jeho smrtí. Zákon však v § 11, odst. 5 upravuje okruh osob, které se mohou postmortálně domáhat ochrany některých osobních práv – konkrétně práva zabránit rušiteli osobovat si autorství k dílu a užívat dílo způsobem snižujícím jeho hodnotu. Na rozdíl od obdobného ustanovení AZ1953 se tato oprávnění týkají všech autorských děl a nikoli jen děl společensky významných.

Na závěr pojednání o obecné ochraně autorského práva ještě uvedme, že všechny zkoumané právní úpravy obsahují zvláštní ustanovení o počítání lhůt. Přes drobné odlišnosti v zákonných ustanoveních lze zkonstatovat, že běh výše uvedených lhůt začíná od prvního dne roku následujícího po rozhodné skutečnosti (například smrti autora).

5.2. Zvláštní režimy ochrany práva autorského

V závěrečné části této práce se budeme věnovat případům, kdy určitému druhu díla náleží zvláštní úprava ochrany autorských práv. Rozlišovacím prvkem pro nás bude nejen samotný druh díla, ale i režim, ve které dílo (druhově dále neurčené) vzniká.

Specifika zvláštní úpravy ochrany autorských práv se ve vztahu k úpravě obecné typicky projevují ve dvou směrech. Prvním je odlišný okruh subjektů oprávněných domáhat se ochrany autorských práv a druhým odlišná skladba prostředků, které tyto subjekty mohou k ochraně svých práv využít. Bylo by samozřejmě chybou domnívat se, že okruh subjektů je v rámci obecné úpravy ochrany autorských práv vymezen staticky.

Opak je pravdou, jak jsme se v řadě případů přesvědčili v předchozích částech této práce. Okruh subjektů autorskoprávních vztahů – a v důsledku i okruh subjektů oprávněných domáhat se ochrany autorských práv – je v čase proměnlivý. Ke změnám dochází na základě právního jednání nositelů autorských práv (například formou uzavírání licenčních smluv), v důsledku plynutí času (zánik ochrany autorských práv po uplynutí ochranné lhůty) či na základě právních událostí (smrt autora).

Podobně – avšak obvykle s menší dynamikou – se mění i skladba prostředků, které má oprávněný subjekt k dispozici. V pojednání o ochraně autorských práv v AZ2000 jsme již zmiňovali případy, kdy na nabyvatele výhradní licence k užití autorského díla přechází i většina oprávnění k použití prostředků určených k ochraně tohoto díla, zatímco autor těchto oprávnění pozbývá. V jiném případě jsme v souvislosti s AZ2000 hovořili o situaci, kdy spolupráce rušitele s kolektivním správcem práv vedoucí k odstranění škodlivého stavu zamezuje nositeli autorských práv proti tomuto rušiteli některými prostředky ochrany autorských práv zasáhnout.

Ve vztahu k zvláštním režimům ochrany některých druhů děl nelze jednoznačně prohlásit, že se od obecné úpravy liší mírou, kterou modifikují autorská práva nositele. Zatímco v případě již zmiňovaného zaměstnaneckého díla tak tomu bezesporu je, neboť výkon veškerých majetkových práv přechází ze zaměstnance (autora) na zaměstnavatele, v případě jiných AZ2000 upravených zvláštních režimů ochrany autorských děl je modifikace autorských práv poměrně mírná a spočívá například v povinnosti autora poskytnout oprávněnému subjektu licenci k výkonu práva dílo užít.

Obvykle je však důvodem zvláštní úpravy autorskoprávních vztahů existence paralelního právního vztahu mezi autorem či autorským dílem na straně jedné a osobou

ne-autorem, které zákon svěřuje jistá rozšířená práva ve vztahu k autorskoprávní ochraně dotčeného díla, na straně druhé.

Takovým vztahem může být typicky vztah pracovněprávní, obchodněprávní, ale třeba i osobnostněprávní. Například AZ1926 (a do novelizace i AZ1953) upravuje zvláštním způsobem práva osoby, která je zobrazena v autorském díle – podobizně. Nejen, že výkon veškerých autorských práv je podmíněn souhlasem této osoby, ale AZ1926 této osobě poskytuje aktivní legitimaci k soukromé trestní obžalobě ze spáchání přestupku v případě nakládání s podobiznou přes její výslovný zákaz (§47, odst. 3 AZ1926).

Pro úplnost doplňme, že tuto úpravu nelze zaměňovat se zákonnou licencí pro fotografickou podobiznu (obsaženou například v AZ2000 v § 38b), která osobu na podobizně zachycenou opravňuje zhotovit rozmnoženinu této podobizny a tu i následně nevýdělečně užít.

Zvláštní úprava autorskoprávních vztahů v důsledku existence pracovněprávního vztahu mezi zaměstnancem – autorem a jeho zaměstnavatelem je obsažena nejen v AZ2000, ale i v předchozích dvou právních úpravách (AZ1965 a AZ1953).

AZ1953 (v § 19) ovšem neupravuje tuto problematiku pro všechny druhy pracovních poměrů, ale jen pro ty, kde je subjektem na straně zaměstnavatele vědecká instituce. V takovém případě je zaměstnavatel oprávněn dílo, které autor vytvořil ve vědecké instituci nebo na jejím pracovišti při plnění svých povinností z pracovního poměru, užívat jako materiálu pro plnění svých společenských úkolů a může za tím účelem dílo rozmnožovat v rozsahu vlastní nezbytné potřeby, jestliže rozmnoženiny rozdělují zdarma. Autorova souhlasu ani zaplacení autorského honoráře není v tomto případě třeba. Vydávat takové dílo bez svolení autora je zaměstnavatel oprávněn jen po dobu dvou let ode dne, kdy mu bylo dílo odevzdáno, a jen je-li autorovi vyplacen honorář. Po dobu trvání této lhůty může autor své právo vydat dílo převést na někoho jiného jen se svolením zaměstnavatele. Vydá-li dílo autor nebo subjekt, na který autor toto právo převede, je zaměstnavatel oprávněn žádat, aby při vydání díla, ať se vydání uskuteční kdykoli, byl uveden jeho název.

AZ1965 v § 17 věnovaném zaměstnaneckým dílům uvádí, že zaměstnavatel může užívat k plnění úkolů náležejících do předmětu jeho činnosti vědecké nebo umělecké dílo vytvořené jeho zaměstnancem ke splnění povinností vyplývajících z pracovního, služebního nebo členského poměru bez dalšího autorova svolení.

Ve srovnání s předchozí právní úpravou již AZ1965 neposkytuje oprávnění pouze vědeckými institucím, ale všem zaměstnavatelům. Zároveň však omezuje díla, na které se zvláštní úprava autorskoprávní ochrany vztahuje, na díla vědecká, literární a počítačová (která mají zcela samostatnou úpravu) Vydání díla zaměstnavatelem je podmíněno souhlasem zaměstnance, kterého se může zaměstnavatel domáhat i u soudu. Ve smyslu AZ2000 můžeme u obou uvedených právních úprav hovořit o vzniku kvazilicenčního oprávnění ve prospěch zaměstnavatele. Ani v jednom z případů nedochází k převodu autorských práv. Kvazilicence v podstatě představuje zákonem založenou licenci s předepsaným obsahem. AZ1965 však již umožňuje sjednat další podmínky užití díla mezi zaměstnancem – autorem a zaměstnavatelem ve formě (licenční) smlouvy.

Nejkomplexněji upravuje problematiku zaměstnaneckých děl AZ2000, který v § 58 uvádí, že zaměstnavatel vykonává svým jménem a na svůj účet autorova majetková práva k dílu, které autor vytvořil ke splnění svých povinností vyplývajících z pracovněprávního, služebního či členského vztahu. Do kategorie zaměstnaneckých děl ovšem AZ2000 řadí i díla, která byla vytvořena ke splnění povinností vyplývajících ze vztahu mezi společností a autorem – který je statutárním orgánem nebo členem statutárního či jiného orgánu právnické osoby anebo společníkem veřejné obchodní společnosti či komplementářem komanditní společnosti. Tyto právnické osoby se v souvislosti se zaměstnaneckými díly považují za zaměstnavatele a výše uvedené osoby – autoři za zaměstnance.

Rozsah práv, kterých zaměstnavatel nabývá podle AZ2000, je podstatně širší než v předchozích dvou uvedených právních úpravách, neboť zaměstnavatel vykonává veškerá majetková práva k dílu, a nikoli jen vyjmenovaná práva dílo užit (AZ1953) nebo úplná práva dílo užit (s výhradou práva dílo vydat, které podle AZ1965 vyžaduje souhlas autora). Zaměstnavateli tak podle AZ2000 náleží například i právo na odměnu při opětném prodeji originálu uměleckého díla a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu, tedy majetková

autorská práva, která stojí zcela mimo skupinu práv dílo užít. Zaměstnavatel je navíc oprávněn poskytnout zaměstnanci – autorovi licenci k výkonu práv dílo užít (typické role autora a sekundárního nabyvatele autorských práv se tak prakticky zaměňují).

Z titulu výkonu majetkových autorských práv k dílu zaměstnance je zaměstnavatel zároveň aktivně legitimován domáhat se ochrany tohoto díla, jak bylo uvedeno v předchozí části této práce. AZ2000 v § 58 dále uvádí řadu dispozitivních ustanovení, která upravují uvedení díla na veřejnost pod jménem zaměstnavatele, právo zaměstnavatele dokončit nehotové dílo, pro případ, že jeho právní vztah zaměstnance k zaměstnavateli skončí dříve, než zaměstnanec dílo dokončí či právo na přiměřenou dodatečnou odměnu, jestliže se mzda nebo jiná odměna vyplacená autorovi zaměstnavatelem dostane do zjevného nepoměru k zisku z využití práv k zaměstnaneckému dílu a významu takového díla pro dosažení takového zisku.

AZ2000 reaguje i na relativně nový trend tzv. agenturního zaměstnání, kdy prostřednictvím dispozitivního ustanovení svěřuje majetková práva k dílu zaměstnance agentury nikoli agentuře, ale osobě, u které zaměstnanec agentury dočasně vykonává svou práci.

Závěrem pojednání o zaměstnaneckých dílech je nutné zmínit, že jakkoli je rozsah práv, kterých zaměstnavatel nabývá, bezprecedentně široký, je zaměstnanec – autor oprávněn dohodnout se zaměstnavatelem úpravu režimu autorských práv zcela odlišně, neboť klíčové ustanovení § 58, odst. 1 AZ2000 je dispozitivní. Tím se ovšem opět dostáváme k zamyšlení nad nerovným postavením stran smluvního vztahu (viz úvahu v souvislosti s obsahem autorských práv podle AZ1926).

Podobně jako dílo zaměstnanecké upravuje AZ2000 dílo kolektivní, kterým je dílo více autorů (ve smyslu díla spoluautorů podle § 8 AZ2000). Dalším důležitým pojmovým znakem tohoto díla je, že je vytvářeno z podnětu a pod vedením subjektu ne-autora (fyzické či právnické osoby) a uváděno na veřejnost pod jeho jménem. Opět se zde setkáváme s otázkou ocenění významu příspěvku ne-autora na vzniku autorského díla. AZ2000 řeší tuto otázku jednoznačně, když ne-autorovi, z jehož podnětu dílo vzniklo, a který zároveň autory při vzniku díla vede, svěřuje výkon veškerých autorských majetkových práv k dílu stejným způsobem, jako to činí

u zaměstnavatele, jehož zaměstnanec vytvoří autorské dílo ke splnění svých pracovních povinností.

Ustanovení týkající se výkonu majetkových autorských práv jsou však v případě kolektivního díla kogentní – na rozdíl od ustanovení o dílu zaměstnaneckém, která jsou, jak jsme právě uvedli, dispozitivní. Režim ochrany autorských práv je tak i v případě tohoto zvláštního druhu díla (připomeňme, že zvláštního s ohledem na okolnosti jeho vzniku) zásadním způsobem modifikován. Právo domáhat se ochrany autorského díla, které je dílem kolektivním, náleží především ne-autorovi – organizátorovi či výrobcí díla kolektivního. Autorům pak náleží pouze zbytková ochrana autorského díla podle § 41 AZ2000.

Dalším druhem díla se zvláštním režimem ochrany upraveným AZ2000 je dílo školní (§ 60 AZ2000). Určitou analogii lze přitom nalézt s dílem zaměstnaneckým podle AZ1965 (připomeňme, že upravoval zvláštní režim ochrany autorských práv k dílu, jehož autorem byl zaměstnanec vědecké instituce). Objektem autorskoprávních vztahů je v tomto případě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školských nebo studijních povinností. Ve vztahu k tomuto dílu je příslušné školské zařízení oprávněno požadovat po studentovi – autorovi uzavření licenční smlouvy o užití školního díla, případně se domáhat chybějícího autorova souhlasu u soudu.

Dispozitivní ustanovení § 60, odst. 2 AZ zákona předpokládá, že licenční smlouva není bez dalšího poskytnuta školskému zařízení jako výhradní – tedy autorovi je ponecháno právo své dílo užít nebo poskytnout licenci další osobě. S ohledem na převažující počet veřejných školských zařízení v ČR je v AZ2000 zařazeno ustanovení § 60, odst. 3, kterým jsou tato zařízení oprávněna domáhat se podílu na autorově výdělku dosaženém v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence, a to až do výše nákladů, které tato zařízení na vytvoření díla vynaložila. Ustanoveními o školním dílu přitom nejsou dotčena práva, kterých škola nabývá kvazilicencí podle § 35 odst. 3, jako jsou práva dílo užít k výuce, není-li účelem užití přímý nebo nepřímý hospodářský nebo obchodní prospěch. Ve všech uvedených případech si však autor zachovává právo na ochranu autorského práva v plném rozsahu a školské zařízení naopak žádných těchto práv nenabývá (srovnej v této souvislosti s úpravou díla zaměstnaneckého a kolektivního).

V § 61 AZ2000 je jako díla se zvláštním režimem ochrany upravena díla vytvořená na objednávku a díla soutěžní (tzn. díla soutěží ve veřejné soutěži). Smluvní typ smlouvy o vytvoření díla AZ2000 (stejně jako AZ1953 a AZ1926) na rozdíl od AZ1965 neupravuje. V tomto smyslu tedy smluvní strany sjednávají závazkový vztah na základě obecné právní úpravy smlouvy o dílo. Je zřejmé, že ustanovení AZ2000 o díle vytvořeném na objednávku resp. díle soutěžním, se budou vztahovat pouze na díla, které splňují pojmové znaky díla autorského. V takovém případě, nedohodnou-li se strany odlišně, zakládá AZ2000 kvazilicenci práva objednatele dílo užít a poskytnout licenci třetí osobě. V případě vybraných druhů děl (jde o počítačový program, databázi nebo dílo kartografické) se režim díla vytvořeného na objednávku nepoužije, neboť AZ2000 definuje zákonnou fikci, že tato díla vždy podléhají režimu díla zaměstnaneckého – a to bez ohledu na případnou neexistenci pracovněprávního nebo obdobného vztahu mezi autorem a objednatelem.

Obdobně jako u díla školního nenabývá objednatel díla vytvořeného na objednávku majetková práva. Obsah jeho oprávnění je omezen na výkon práv dílo užít včetně oprávnění poskytnout třetí osobě tato práva formou podlicence a to jen tehdy, nesjednají-li si strany odlišnou úpravu.

Mezi vývojově mladší druhy autorských děl patří díla audiovizuální (filmová) a díla audiovizuálně použitá. Audiovizuální díla představují velmi komplexní druh autorských děl. Pojednání o jejich typologii a specifikách významně překračuje rozsah této práce. Budeme se jim proto věnovat pouze s ohledem na předmět našeho zájmu, kterým je autorskoprávní ochrana.

O zvláštní úpravě ochrany autorských práv k dílům filmovým v AZ1953 a AZ1965 jsme již v krátkosti pojednali v úvodu a části věnované vzniku a obsahu autorských práv. Připomeňme si, že podle AZ1953 přísluší veškerá autorská práva k filmovému dílu výrobci. Majetková práva přecházejí z osoby autora na výrobce filmového díla translativně – u osoby autora zanikají a u nabyvatele se ve stejném rozsahu konstituují, zatímco v případě osobních autorských práv se jedná o převod nepravý (práva autora se pouze sístují). AZ1965 tuto úpravu změnil. Autor filmového díla – tedy zpravidla jeho režisér – má možnost svěřit výkon autorských práv výrobci. Pokud tak učiní, vykonává výrobce autorská práva k dílu (podobně jako v AZ1953 se jedná o autorská práva osobní i majetková), přičemž autorovi filmové-

ho díla zůstává výslovně ponecháno právo domáhat se ochrany autorských práv i přesto, že výkon těchto práv svěřil jinému subjektu autorskoprávních vztahů.

AZ2000 označuje v § 63 odst. 1 za autora audiovizuálního díla jeho režiséra. Nedo-
hodne-li se režisér s výrobcem filmového díla jinak, má se za to, že poskytnutím prá-
va dílo zaznamenat (jedná se o tzv. prvotní záznam audiovizuálního díla), poskytuje
režisér výrobcí licenci v nejširším smyslu k výkonu práv filmové dílo užít. Pro po-
skytnutí tohoto práva předepisuje zákon písemnou formu. Není-li mezi režisérem
a výrobcem sjednáno jinak, uvádí AZ2000, že poskytnutá licence je výhradní, neo-
mezená a převoditelná (formou podlicence). Z toho lze odvodit aktivní legitimaci
výrobce domáhat se ochrany autorských režisérova díla podobně, jako to je oprávněn
činit zaměstnavatel v případě díla zaměstnaneckého.

Režisér zároveň poskytuje výrobcí oprávnění do díla zasahovat – jedná se tedy
o AZ2000 předvídaný souhlas se zásahem do osobních autorských práv – v rozsahu
opatření audiovizuálního díla titulky nebo dabingem a případně dokončení nehotové-
ho díla a uvádění tohoto díla na veřejnost pod jménem výrobce. I toto ustanovení je
však dispozitivní.

Domníváme se, že AZ2000 řeší otázku uspořádání autorských práv k filmovému dílu
lépe – a v důsledku spravedlivěji – než předchozí dvě právní úpravy. V každém pří-
padě se nezpronevčňuje své koncepci a nepřevádí násilně veškerá práva autora na
výrobce.

Díla audiovizuálně užitá jsou samostatná autorská díla, která jsou použita při tvorbě
díla filmového. AZ2000 je upravuje způsobem podobným, jako dílo audiovizuální,
včetně téměř úplné dispozitivnosti této úpravy. Poskytnutím práva zařadit dílo audi-
ovizuálně užitá do díla audiovizuálního poskytuje autor díla audiovizuálně užitého
výrobcí i další autorská práva. Těmito dalšími právy jsou především souhlas se zpra-
cováním díla audiovizuálně užitého před jeho zařazením do díla audiovizuálního
a výhradní a neomezená licence dílo užít při užití díla audiovizuálního. Autorovo
právo zařadit toto dílo do jiného audiovizuálního díla je omezeno na dobu deseti let.

Nemladším druhem autorského díla je vedle databáze počítačový program. AZ1926
a AZ1953 tento druh díla vůbec neupravovaly. Do AZ1965 přibyla úprava počítačo-

vého programu jako autorského díla až s novelizací. Podobně jako v případě audiovizuálního díla se jedná o komplexní druh autorského díla s řadou specifik. AZ1965 a AZ2000 zakládají zákonnou fikci, že počítačový program je dílem literárním, přičemž pro vznik autorskoprávní ochrany se u počítačového programu vyžaduje na rozdíl od ostatních druhů děl pouze naplnění jediného pojmového znaku – původnosti. V současnosti můžeme o počítačovém programu typicky uvažovat jako o dílu spoluautorů. Jak jsme již uváděli, řídí se autorskoprávní vztah (spolu)autora počítačového programu a zaměstnavatele (případně výrobce nebo objednatele) ustanoveními o zaměstnaneckém díle, o němž již bylo pojednáno dříve.

Z hlediska ochrany autorských práv podle AZ2000 je pro počítačový program charakteristická zvláštní úprava práva tzv. oprávněného vlastníka rozmnoženiny počítačového programu. Tím je osoba, která nabyla tuto rozmnoženinu nikoli v rozporu s právem, tedy typicky na základě licenční smlouvy s nositelem autorských práv k počítačovému programu (§ 66, odst. 6 AZ2000). Oprávněný vlastník rozmnoženiny počítačového programu nabývá ze zákona řadu práv, přičemž těchto práv se zpravidla nemůže zříci (§ 66, odst. 6 AZ2000, poslední věta za středníkem). Smyslem poskytnutí těchto práv je pak umožnit oprávněnému vlastníkovu rozmnoženiny provoz počítačového programu.

V této souvislosti je třeba si uvědomit, že počítačový program je ve své podstatě sled pokynů – instrukcí – které následně vykonávají počítačová zařízení. S ohledem na to, že počítačový program je lidským výtvořem, nemůže být ze své podstaty bezchybný. Některá z práv poskytnutých oprávněnému vlastníkovu rozmnoženiny mu proto umožňují vstupovat do majetkových i osobních autorských práv autora počítačového programu a provádět v počítačovém programu změny, případně počítačových programů rozmnožovat, je-li nutné pro jeho správný provoz (§ 66, odst. 1, písm. a), b), c) AZ2000).

Oprávněný autor má též možnost provádět (a to buď sám nebo prostřednictvím pověřené, typicky odborně znatné osoby) tzv. reverse engineering za účelem zjištění myšlenek a principů, na kterých je počítačový program založen, nebo za účelem zajištění funkčního propojení s jiným počítačovým programem (§ 66, odst. 1, písm. d), e) AZ2000). Použije-li nositel autorských práv k počítačovému programu technické pro-

středky k ochraně těchto práv, je povinen zajistit, aby omezení oprávněného vlastníka rozmnoženiny těmito prostředky neinterferovala s jeho právy.

6. Závěr

Při pohledu na zkoumané právní úpravy, je zřejmé, že autorské právo v ČR prošlo v oblasti autorskoprávní ochrany za uplynulých téměř sto let značným vývojem. Od minimalistické, majetkověprávně orientované úpravy AZ1926, přes dva autorské zákony s původem v socialistickém zákonodárství, až po komplexní a moderní úpravu představovanou AZ2000. Jsme potěšeni tím, jak úspěšně se AZ2000 vypořádává s nedostatky předchozích právních úprav aniž by se přitom zpronevřoval své teoretické koncepci. Úprava zvláštních režimů ochrany autorských práv v pojetí AZ2000 přirozeně navazuje na úpravu obecnou. Nepatříme přitom ke kritikům této (ve srovnání s předchozími autorskými zákony) poměrně objemné právní úpravy. Tuzemské právní prostředí je tradičně chudé na autorskoprávní judikaturu, kterou by bylo možné použít pro výklad platné právní úpravy. Je proto lépe mít k dispozici podrobnější právní normu.

V úvodu této práce jsme označili autorské dílo – objekt autorskoprávních vztahů – za relativně neměnný rozlišovací prvek, jehož kategorizací lze dospět různým obsahům práva na ochranu autorského práva a ty následně vyložit.

Následně jsme toto kritérium zpřesnili. Rozlišovacím prvkem se pro nás stal nejen samotný druh díla, ale i režim, ve které dílo (druhově dále neurčené) vzniká. V případech, kdy určitému druhu díla náleží zvláštní úprava ochrany autorských práv – ať už z hlediska rozsahu či skladby prostředků k autorskoprávní ochraně určených nebo subjektů, které jsou aktivně legitimovány – jsme toto dílo označili za dílo se zvláštním režimem právní ochrany. To samé jsme učinili s díly, u kterých výše uvedené změny v jejich autorskoprávní ochraně nastávají z důvodu odlišného režimu jejich vzniku.

S ohledem na zkoumané téma jsme využili i komparaci historických právních úprav autorského práva na území současné České republiky (konkrétně AZ1926, AZ1953 a AZ1965) s aktuálně účinným AZ2000.

Byli jsme si vědomi toho, že srovnání poměrně rozdílných právních úprav nebude možné bez vytvoření univerzálního teoretického modelu aplikovatelného na všechny výše uvedené zákony. Do tohoto modelu jsme implementovali úvahy o pravých

a nepravých převodech autorských práv a o sistaci těchto práv v případě převodů nepravých. Netroufáme si posoudit, do jaké míry se naše závěry v této oblasti shodují se závěry autorskoprávních teoretiků, neboť vědecká literatura je v otázkách těchto konceptů poměrně skoupá. Jsme však potěšeni, že se nám podařilo prostřednictvím tohoto modelu popsat všechny zkoumané autorskoprávní vztahy.

Závěrem bychom rádi poznamenali, že našim cílem při zpracování zadaného tématu bylo za dodržení požadovaných akademických standardů vytvořit dílo čtivé a přehledné. Za případné chyby a nedostatky se omlouváme.

7. Seznam zkratk

AZ1926 – Zákon č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském), ve znění zákon č. 120/1936 Sb.

AZ1953 – Zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon), ve znění zákonů č. 99/1963 Sb. a č. 40/1964 Sb.

AZ1965 – Zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon), ve znění zákonů č. 89/1990 Sb., č. 468/1991 Sb., č. 318/1993 Sb., č. 318/1993 Sb., č. 237/1995 Sb., č. 86/1996 Sb. a č. 191/1999 Sb.

AZ2000 – Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění zákonů č. 81/2005 Sb., č. 61/2006 Sb., č. 216/2006 Sb., č. 186/2006 Sb., č. 168/2008 Sb., č. 41/2009 Sb., č. 227/2009 Sb., č. 153/2010 Sb. a č. 424/2010 Sb.

8. Seznam použité literatury a pramenů

1. CHALOUPKOVÁ, Helena; HOLÝ, Petr: Autorský zákon (TZK). Nakladatelství C. H. Beck, 3. vydání, Praha 2001
2. **Knap1945**: KNAP, Karel: Přehled práva filmového. Pražská akciová tiskárna, Praha 1945
3. KŘÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jiří; KRESTĀNOVÁ, Veronika: Autorský zákon a předpisy související – komentář. Linde Praha, Praha 2005
4. **Löwenbach1927**: LÖWENBACH, Josef: Právo autorské. Československý kompas, Praha 1927
5. **Luby1962**: LUBY, Štefan.: Autorské právo. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 1962
6. SEVILLE, Catherine: EU Intellectual Property Law and Policy. Edward Elgar Publishing Limited, 2009
7. **Telec2007**: TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel: Autorský zákon (EVK). Nakladatelství C. H. Beck, 1. vydání, Praha 2007
8. **Tůma2006**: TŮMA, Pavel: Disertační práce Licenční vztahy v autorském právu. Brno 2006

9. Summary

Overview of specific modes of authorial work protection including the comparison with the general mode of protection

In this thesis we analyze specific modes of protection of authorial works provided by the Czech Copyright Act 121/2000 Sb. as amended. These specific modes of protection are invoked either by the type of authorial work (for example computer programs) or by legal circumstances at the time the authorial work is created (for example existing employment relationship).

In the first part of the thesis we discuss the parties of intellectual property relationships. Although the author is the primary party of such relationships there are other subjects as well such as heirs, employers, licensees, movie producers etc. We briefly describe the natural rights and the property rights of the author relating to the authorial work and modes of their transferral to other subjects of the intellectual property relationships.

Then we follow up with the description of authorial work as a subject of intellectual property relationships. The legal definition of authorial work is provided and analyzed as well as specifics of various kinds of authorial works and modes of its creation (such as joint-authorship).

In the third part we discuss the content of natural and property rights related to authorial works, their formation and demise as well as available modes of their transfer.

The final part is dedicated to authorial work protection, both general and specific. As a distinguishing element for application of either general or specific modes of copyright protection we define a) the type of authorial work and b) special legal circumstances at the time the work is created.

As a secondary objective we also compare current modes of authorial work protection with older Czech copyright law statutes of 1965, 1953 and 1926. To tackle the problem of significant incompatibility of these statutes we define a simplified

universal model of intellectual property relationships that is used throughout the whole thesis.

10. Klíčová slova

autorské právo – copyright law

ochrana autorského díla – authorial work protection